

บทที่ 1

กฎหมายพ่อขุนรามคำแหง

ข้อความทั่วไป

กฎหมายของพ่อขุนรามคำแหงนี้แท้จริงเป็นการแปลความจากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง (ศิลาจารึกหลักที่ 1) ศิลาจารึกหลักนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าได้ทรงพบเห็นเมื่อ พ.ศ. 2376 ในขณะที่เสด็จประพาสเมืองเหนือเพื่อนมัสการเจดีย์สถานต่าง ๆ เมื่อครั้งยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุ หลักศิลานี้คงจะตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับพระแท่นมิ่งมงคลีที่เนินปราสาทเก่าเมืองสุโขทัย จึงโปรดให้นำลงมาไว้ ณ วัดราชาธิวาส เมื่อเสด็จย้ายมาประทับที่วัดบวรนิเวศวิหาร ก็โปรดให้ส่งศิลาจารึกหลักนี้มาด้วย เมื่อได้เสวยราชสมบัติแล้วโปรดให้ย้ายจากวัดบวรนิเวศวิหารไปตั้งไว้ที่ศาลารายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ข้างด้านเหนือพระอุโบสถหลังที่สอง นับจากตะวันตกจนถึง พ.ศ. 2466 จึงย้ายมาไว้ที่หอพระสมุดวชิรญาณ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระที่นั่งศิวโมกขพิมาน ในพระราชวังบวรสถานมงคลให้เป็นที่ตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ ในปี พ.ศ. 2468 จึงโปรดให้ย้ายศิลาจารึกหลักนี้มาเก็บไว้ด้วย เมื่อมีการสร้างหอสมุดแห่งชาติขึ้นใหม่ที่ท่าวาสุกรี ในปี พ.ศ. 2508 ก็มีการย้ายศิลาจารึกหลักนี้ไปไว้ในหอวชิรวุธ ครั้งหลังสุดได้ย้ายมาเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจนถึงปัจจุบัน

สำหรับข้อความในศิลาจารึกนี้ เข้าใจว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงแต่งขึ้นเอง หรือมีเจ้านั้นก็คงตั้งให้ผู้อื่นแต่งและจารึกไว้ ส่วนมูลเหตุที่ให้จารึกไว้คงจะเพื่อเป็นการฉลองพระแท่นมิ่งมงคลีที่ได้สักัดขึ้นเมื่อมหาศักราช 1214 (พ.ศ. 1835)

ผู้ที่ได้ศึกษาศิลาจารึกหลักนี้ และนำออกเผยแพร่เป็นครั้งแรก คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และยังได้ทรงแปลและอธิบายถ้อยคำในศิลาจารึกเป็นภาษาอังกฤษด้วย กล่าวคือ คำแปลศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 นี้ ได้พิมพ์และแปลออกจำหน่ายแพร่หลายในประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2400 มีชาวเยอรมันได้พิมพ์คำแปลหลักศิลาของพ่อขุนรามคำแหง

เป็นภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ พ.ศ. 2408 ทางฝรั่งเศสได้แปลและพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2434⁽¹⁾ จึงทำให้
ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในต่างประเทศด้วย

ข้อความในศิลาจารึก

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง แบ่งออกได้เป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ตั้งแต่บรรทัดที่ 1-18 เป็นพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหง ตั้งแต่
ประสูติจนได้เสวยราชสมบัติ ใช้คำว่า “กู” เป็นพื้น
- ตอนที่ 2 ไม่ได้ใช้คำว่า “กู” เลย ใช้คำว่าพ่อขุนรามคำแหง เป็นข้อความประวัติ
เหตุการณ์ต่าง ๆ และธรรมเนียมในเมืองสุโขทัย เรื่องสร้างพระแท่น
มิ่งคศิลา เมื่อมหาศักราช 1205 เรื่องสร้างพระมหาธาตุเมืองศรีสัชชนาลัย
เมื่อมหาศักราช 1207 และเรื่องประดิษฐ์อักษรไทย
- ตอนที่ 3 ตั้งแต่ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 12 ถึงบรรทัดสุดท้าย เป็นคำสรรเสริญและขอ
พระเกียรติคุณพ่อขุนรามคำแหงและกล่าวถึงอาณาเขตเมืองสุโขทัย ข้อความ
ตอนนี้เข้าใจว่าคงจะจารึกหลังจากตอนที่ 1 และตอนที่ 2 หลายปี เพราะ
ตัวพยัญชนะลีบกว่าและสระที่ใช้ต่างกันบ้าง

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงนับว่ามีคุณประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังเป็นอย่างยิ่งทั้งในทาง
อักษรศาสตร์ วรรณคดี รัฐศาสตร์ และในทางนิติศาสตร์ด้วย เพื่อความสะดวกในการศึกษา
ได้นำข้อความในศิลาจารึกซึ่งแปลเป็นภาษาปัจจุบันทั้งหมด พร้อมทั้งคำแปลมาพิมพ์ไว้ด้วย
ส่วนข้อความที่มีลักษณะเป็นกฎหมายนั้น ได้แก่วรรณคดีตั้งแต่ด้านที่ 1 บรรทัด 19 ไปจนถึง
บรรทัดสุดท้าย และตั้งแต่ด้านที่ 2 บรรทัดแรก จนถึงบรรทัดที่ 5 นอกจากนี้ยังมีด้านที่ 3 บรรทัด
ที่ 16-19 ด้วย

คำแปลศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง⁽²⁾

(1) คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, *ประชุม
ศิลาจารึก*, ภาคที่ 1 (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2508), หน้า 26-38.

(2) เฟิ่งอ๋าง, หน้า 17-32.

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

<p>๑. พุก^๑ ช^๑ ส^๑ ทร^๑ ทตย^๑ แม^๑ ก^๑ ช^๑ นาง
เสอง^๑ พุก^๑ ช^๑ บาน^๑ เมือง</p> <p>๒. ุต^๑ ฟ^๑ น^๑ อ^๑ ท^๑ อ^๑ ด^๑ ย^๑ ว^๑ ห^๑ าค^๑ น^๑ ผู้^๑ ชาย^๑ สาม^๑ ผู้^๑
ญ^๑ง โส^๑ ฬ^๑ เศ^๑</p> <p>๓. อ^๑ ผู้^๑ อ^๑ ย^๑ ต^๑ ย^๑ จาก^๑ เศ^๑ อ^๑ ต^๑ ย^๑ ม^๑ แญ^๑ ญ^๑ ง^๑ เล^๑ ก^๑
เม^๑ อ^๑ ก^๑ ช^๑ ม^๑ ใ^๑ ญ^๑ ไ^๑ ต^๑</p> <p>๔. ส^๑ บ^๑ เก^๑ ำ^๑ ำ^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑ เจ^๑ ำ^๑ เมือง^๑ จ^๑ อ^๑ ด^๑
มา^๑ ทั^๑ เมือง^๑ ต^๑ ก^๑ พ^๑ ก^๑ ไ^๑ ปร^๑ บ</p> <p>๕. ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑ ห^๑ ว^๑ ช^๑ ำ^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑ ข^๑ บ^๑ บ^๑ มา^๑
ห^๑ ว^๑ ข^๑ ว^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม</p> <p>๖. ช^๑ น^๑ เก^๑ ล^๑ อ^๑ น^๑ เจ^๑ ำ^๑ ไ^๑ ปร^๑ ฬ^๑ ำ^๑ หน^๑ ำ^๑ ไ^๑ ส^๑ พ^๑ ก^๑ หน^๑ ญ^๑
ญ^๑ ำ^๑ พ^๑ ย^๑ จ^๑ แ^๑</p> <p>๗. (ญ^๑) ก^๑ บ^๑ ำ^๑ หน^๑ ญ^๑ ก^๑ ช^๑ ข^๑ ำ^๑ แ^๑ ก^๑ พ^๑ ล^๑ ก^๑ ข^๑ บ^๑ บ^๑
เจ^๑ ำ^๑ ก^๑ อ^๑ น^๑ พ^๑ ก^๑ ก^๑ ญ^๑</p> <p>๘. ง^๑ ด^๑ ำ^๑ ย^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑ ต^๑ น^๑ ก^๑ พ^๑ ง^๑ ช^๑ ำ^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑
ช^๑ น^๑ ต^๑ ว^๑ ำ^๑ ช^๑</p> <p>๙. มา^๑ ส^๑ เมือง^๑ แ^๑ พ^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑ พ^๑ ำ^๑ หน^๑ พ^๑ ก^๑ ุ^๑
จ^๑ ำ^๑ ช^๑ น^๑ ช^๑ ำ^๑ ก^๑</p> <p>๑๐. ช^๑ ำ^๑ พ^๑ ระ^๑ ร^๑ ม^๑ ค^๑ ำ^๑ แ^๑ ห^๑ง^๑ เ^๑ พ^๑ อ^๑ ก^๑ พ^๑ ง^๑ ช^๑ ำ^๑ ข^๑ น^๑ ส^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑
ส^๑ ำ^๑ ม^๑ ช^๑ น^๑ เม^๑ อ</p> <p>๑๑. อ^๑ ช^๑ ว^๑ พ^๑ ก^๑ ก^๑ บ^๑ ำ^๑ เร^๑ อ^๑ แ^๑ ก^๑ พ^๑ ก^๑ ก^๑ บ^๑ ำ^๑ เร^๑ อ^๑ แ^๑ ก^๑
แม^๑ ญ^๑ ก^๑ ุ^๑ ไ^๑ ต^๑ ำ^๑ ว^๑</p> <p>๑๒. เ^๑ น^๑ อ^๑ ต^๑ ว^๑ ำ^๑ ป^๑ ล^๑ ำ^๑ ก^๑ เ^๑ อ^๑ มา^๑ แ^๑ ก^๑ พ^๑ ก^๑ ุ^๑ ไ^๑ ต^๑ ำ^๑
ห^๑ ม^๑ ก^๑ ส^๑ ห^๑ ม^๑ ก^๑ ห^๑ ว^๑</p> <p>๑๓. น^๑ อ^๑ น^๑ ไ^๑ ด^๑ ก^๑ น^๑ อ^๑ ร^๑ อ^๑ ย^๑ ก^๑ น^๑ ำ^๑ ด^๑ ำ^๑ เ^๑ อ^๑ มา^๑ แ^๑ ก^๑
พ^๑ ก^๑ ุ^๑ ไ^๑ ต^๑ ำ^๑ ำ^๑ ต^๑</p> | <p>พอก^(๑) ชอ^(๑)ศรีอินทราทิตย์ แม่^(๑)กษัตริย์นางเสอง^(๑)
พุก^(๑)ชอบานเมือง</p> <p>อ^(๒)ุต^(๒)พี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้^(๒)ชายสาม ผู้^(๒)หญิง
โส^(๓)ฬ^(๓)เศ^(๓)</p> <p>อ^(๔)ผู้^(๔)อาย^(๔)ตายจากเสอ^(๔)เตียมแต่^(๔)ยังเล็ก
เม^(๔)อก^(๔)ขึ้นใหญ่ได้</p> <p>สืบ^(๕)เกล้า^(๕)ข้า^(๕)ว^(๕)ขุนสามชนเจ้า^(๕)เมืองจอต^(๕)
มา^(๕)ทั^(๕)เมืองตาก^(๕)พอก^(๕)ไปรบ</p> <p>ขุนสามชนหัว^(๖)ช้ำ^(๖)ขุนสามชนจับ^(๖)มา^(๖)หัว
ข^(๖)ว^(๖)ขุนสาม</p> <p>ชน^(๗)เกลื่อน^(๗)เจ^(๗)ำ^(๗)ไ^(๗)ปร^(๗)ฬ^(๗)ำ^(๗)หน^(๗)ำ^(๗)ไ^(๗)ส^(๗)พ^(๗)ก^(๗)หน^(๗)ญ^(๗)
ญ^(๗)ำ^(๗)พ^(๗)ย^(๗)จ^(๗)แ^(๗)</p> <p>(ญ^(๘)) ก^(๘)บ^(๘)ำ^(๘)หน^(๘)ญ^(๘) ก^(๘)ช^(๘)ข^(๘)ำ^(๘)แ^(๘)ก^(๘)พ^(๘)ล^(๘) ก^(๘)ข^(๘)บ^(๘)
เจ^(๘)ำ^(๘)ก^(๘)อ^(๘)น^(๘)พ^(๘)ก^(๘) ก^(๘)ญ^(๘)</p> <p>(ช^(๙)) ง^(๙)ด^(๙)ำ^(๙)ย^(๙)ขุนสามชน ต^(๙)น^(๙)ก^(๙)พ^(๙)ง^(๙)ช^(๙)ำ^(๙)ข^(๙)น^(๙)ส^(๙)ม^(๙)ช^(๙)น^(๙)
ต^(๙)ำ^(๙)ว^(๙)อ^(๙)</p> <p>มา^(๑๐)ส^(๑๐)เมือง^(๑๐)แ^(๑๐)พ^(๑๐) ข^(๑๐)น^(๑๐)ส^(๑๐)ม^(๑๐)ช^(๑๐)น^(๑๐)พ^(๑๐)ำ^(๑๐)หน^(๑๐)
พ^(๑๐)อ^(๑๐)ก^(๑๐)ง^(๑๐)ข^(๑๐)น^(๑๐)ช^(๑๐)อ^(๑๐)ก^(๑๐)</p> <p>ช^(๑๑)อ^(๑๑)พระ^(๑๑)ราม^(๑๑)ค^(๑๑)ำ^(๑๑)แ^(๑๑)ห^(๑๑)ง^(๑๑) เ^(๑๑)พ^(๑๑)อ^(๑๑)ก^(๑๑) พ^(๑๑)ง^(๑๑)ช^(๑๑)ำ^(๑๑)ข^(๑๑)น^(๑๑)ส^(๑๑)ม^(๑๑)ช^(๑๑)น^(๑๑)
เม^(๑๑)</p> <p>อ^(๑๒)ช^(๑๒)ว^(๑๒)พ^(๑๒)อ^(๑๒) ก^(๑๒)บ^(๑๒)ำ^(๑๒)เร^(๑๒)อ^(๑๒) แ^(๑๒)ก^(๑๒)พ^(๑๒)ก^(๑๒) ก^(๑๒)บ^(๑๒)ำ^(๑๒)เร^(๑๒)อ^(๑๒) แ^(๑๒)ก^(๑๒)
แม^(๑๒)ญ^(๑๒) ก^(๑๒)ไ^(๑๒)ต^(๑๒)ำ^(๑๒)ว^(๑๒)</p> <p>เ^(๑๓)น^(๑๓)อ^(๑๓)ต^(๑๓)ว^(๑๓)ำ^(๑๓)ป^(๑๓)ล^(๑๓)ำ^(๑๓)ก^(๑๓)เ^(๑๓)อ^(๑๓)มา^(๑๓)แ^(๑๓)ก^(๑๓)พ^(๑๓)ก^(๑๓) ุ^(๑๓)ไ^(๑๓)ต^(๑๓)ำ^(๑๓)ห^(๑๓)ม^(๑๓)ก^(๑๓)ส^(๑๓)ัม^(๑๓)
ห^(๑๓)ม^(๑๓)ก^(๑๓)ห^(๑๓)ว^(๑๓)</p> <p>น^(๑๔)อ^(๑๔)น^(๑๔)ไ^(๑๔)ด^(๑๔)ก^(๑๔)น^(๑๔)อ^(๑๔)ร^(๑๔)อ^(๑๔)ย^(๑๔)ก^(๑๔)น^(๑๔)ำ^(๑๔)ด^(๑๔)ำ^(๑๔)เ^(๑๔)อ^(๑๔)มา^(๑๔)แ^(๑๔)ก^(๑๔)พ^(๑๔)อ^(๑๔)ก^(๑๔)
ุ^(๑๔)ไ^(๑๔)ต^(๑๔)ำ^(๑๔)ำ^(๑๔)ต^(๑๔)</p> |
|--|---|

๑. เดิมอ่านว่า "จอต"
 ๒. เดิมอ่านว่า "จแจ"
 ๓. เดิมอ่านว่า "เนกพล"

ยภท ๒

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

<p>๑๔. หนงวงวังข้างได้กูเอามาแก่พ่อกูไป
ที่บ้านที่เม</p> <p>๑๕. องได้ข้างได้วงได้บัวไดนางได้
งอน
ได้ทองกูเอา</p> <p>๑๖. มาเวนแก่พ่อพ่อกูตายงงี่พ่อกูพ่ร้าย
เรอแก่พ่อ</p> <p>๑๗. กูตั้งบ่เรอแก่พ่อพ่อกูตายงงี่ได้
เมองแก่กูทง</p> <p>๑๘. (ก) ลี่เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหงเมือง
สุโขทัยนี้ในน้ำ</p> <p>๑๙. (ม) ปลาในน้ำมีเจ้าเมืองบ่เอา
กอบในไพร่ลูท่างเพ</p> <p>๒๐. (อ) นูจองว่วไปคำข้มาไปขายใคร
จกใครคำข้างคำใคร</p> <p>๒๑. จกใครคำมาคำใครจกใครคำ
งอน
คำทองคำไพร่ฟ้าหน้าใส</p> <p>๒๒. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ตายหายกว่า
อ้าวเรอนพ่อเชอ</p> <p>๒๓. เสอคำม่นข้างขูลูกมยชัย
เข้าไพร่ฟ้าข้าไทป่า</p> <p>๒๔. หมากป่าพลพื่อเชอมนไว้แก่ลูก
ม่นสนไพร่ฟ้า</p> <p>๒๕. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ผดผกแตก
ว่างกนนสวนด</p> <p>๒๖. แท้แล้จึงแล้งความ(แ) ก่ชาด้วยขบ
เข้าผู้ลกกมก</p> <p>๒๗. ผู้ช่อนเห็นเข้าท่านบ่ใครพินเห็น
สน
ท่านบ่ใครเดอ</p> | <p>หนังสือข้าง^(๒๕)ได้กูเอามาแก่พ่อกูไปที่บ้าน
ที่เม—</p> <p>องได้ข้างได้วงได้บัวไดนาง^(๒๖)ได้งอน^(๒๗)
ได้ทองกูเอา</p> <p>มาเวน^(๒๘)แก่พ่อพ่อกูตายงงี่พ่อกูพ่ร้าย
บ่าเรอ^(๒๙)แก่พ่อ</p> <p>กูตั้งบ่าเรอแก่พ่อพ่อกูตายงงี่ได้เมองแก่กูทง</p> <p>กลม^(๓๐)เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง^(๓๑)เมือง
สุโขทัยนี้ในน้ำ</p> <p>มีปลาในน้ำมีเจ้าเมืองบ่เอา^(๓๒)กอบ
ใน
ไพร่ลูท่าง^(๓๓)เพ</p> <p>อนจวงว่วไปคำข้มาไปขายใครจกใครคำข้าง
คำใคร</p> <p>จกใครคำมาคำใครจกใครคำ
งอนคำทองคำ
ไพร่ฟ้าหน้าใส</p> <p>ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้^(๓๔)ล้มตายหายกว่า^(๓๕)
เหย้าเรอนพ่อเชอ^(๓๖)</p> <p>เสอคำ^(๓๗)ม่นข้างขูลูกมยชัย^(๓๘)ไพร่
ฟ้าข้าไทย^(๓๙)ป่า</p> <p>หมากป่าพลพื่อเชอมนไว้แก่ลูกม่นสนไพร่ฟ้า</p> <p>ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ผดผกแตกว่างกน^(๔๐)สวนด</p> <p>แท้แล้^(๔๑)จึงแล้งความแก่ชาด้วยขบ^(๔๒)เข้า
ผู้ลกกมก</p> <p>ผู้ช่อน^(๔๓)เห็นเข้าท่านบ่ใครพิน^(๔๔)เห็นสน
ท่านบ่ใครเดอ—</p> |
|---|---|

๔. เดิมอ่านว่า “อุทง”
๕. เดิมอ่านว่า “เสอคำ”

คำจารึก

๒๘. ดคนใด^๕ ช้างมหาพา^๕ เมืองมา^๕ ๕ช้อย
 ๕เหนือ^๕ เพื่อ
๒๙. อู^๕ กัมนน^๕ บั^๕ มช้าง^๕ บั^๕ มม้า^๕ บั^๕ มวัว^๕
 ๕นาง^๕ บั^๕ ม^๕ เอง(อ)
๓๐. นบั^๕ มทอง^๕ ให้แก่นัน^๕ ช้อย^๕ มนตวง^๕ เป็น
 ๕บ้าน^๕ เป็น^๕ เมอ
๓๑. ง^๕ ได้^๕ ข้ำ^๕ เสอก^๕ ข้ำ^๕ เสอ^๕ หว^๕ พง^๕ หว^๕
 ๕รบก^๕ ดบ^๕ ข้ำ^๕ ต^๕ ใน
๓๒. ปาก^๕ ปด^๕ มก^๕ ดง^๕ อน^๕ น^๕ เวง^๕ แชน^๕ ไร่^๕ ทน^๕
 ๕ไพร^๕ ฟ้า^๕ หน้า
๓๓. ปก^๕ กลาง^๕ บ้าน^๕ กลาง^๕ เมือง^๕ ม^๕ ถ้อย^๕ ม^๕ ความ
 ๕เจบ^๕ ท้อง
๓๔. (ข) อง^๕ ใจ^๕ มน^๕ จก^๕ ก^๕ ลาว^๕ เอง^๕ เจ้า^๕ เอง^๕
 ๕ชน^๕ ไร่^๕ ไป^๕ ลน^๕ นก
๓๕. ^๕ ดง^๕ อน^๕ ทาน^๕ แชน^๕ ไร่^๕ พ^๕ , ชน^๕ ราม^๕ ค^๕ แหง^๕
 ๕เจ้า^๕ เมือง^๕ ได้

คำอ่านปัจจุบัน

- ๕๕) คนใดช้างมหา พาเมืองมา^{๕๖} ช้อย
 ๕เหนือเพ-
- ๕๗) มันบั^๕ มช้าง^๕ บั^๕ มม้า^๕ บั^๕ มวัว^๕ นาง^๕ บั^๕ ม^๕ เอง
- ๕๘) นบั^๕ มทอง ให้แก่นัน ช้อย^{๕๘} มนตวง เป็นบ้าน
 ๕เป็นเมอ-
- ๕๙) ง ได้^๕ ข้ำ^๕ เสอก^{๕๙} ข้ำ^๕ เสอ^๕ หว^๕ พง^๕ หว^๕ รบ^{๕๐} ก็^๕
 ๕บั^๕ มม้า^๕ ต^๕ ใน
- ๕๑) ปากประตู^๕ ม^๕ กระจ^๕ ด^๕ ัง^๕ อ^๕ น^๕ เอง^{๕๑} แชน^{๕๒} ไร่^๕ ทน^๕
 ๕ไพร^๕ ฟ้า^๕ หน้า
- ๕๓) ปก^{๕๓} กลาง^๕ บ้าน^๕ กลาง^๕ เมือง^๕ ม^๕ ถ้อย^๕ ม^๕ ความ
 ๕เจบ^๕ ท้อง
- ๕๔) ข้อง^๕ ใจ^๕ ม^๕ น^๕ จ^๕ ก^๕ ลาว^{๕๔} เอง^{๕๔} เจ้า^{๕๕} เอง^{๕๕} ชน^{๕๕} ไร่^{๕๕}
 ๕ไป^๕ ล^๕ น^๕ กระจ-
- ๕๕) ด^๕ ัง^๕ อ^๕ น^๕ ทาน^๕ แชน^๕ ไร่^๕ พ^๕ , พ^๕ อ^๕ ชน^๕ ราม^๕ ค^๕ แหง^๕ เจ้า
 ๕เมือง^๕ ได้

คำจารึก

๑. ๔ ฉวนรย(ก^๔)มอถามสวนความแก่นนน
ด้วย^๔ไฟโรน
๒. (๔เม)อง สกโขไท^๔นี้^๔จ้งซ้งป่าหมาก
ป่า^๔พลท้าว^๔เมอ
๓. ง^๔นี้^๔ทุกแห่งป่าพร้าว^๔หลายใน^๔เมือง^๔
นี้^๔ป่าลาง
๔. ก^๔หลายใน^๔เมือง^๔นี้^๔หมากม่วง^๔ก็หลายใน^๔
เมือง^๔นี้^๔
๕. ห(มา) ก^๔ขาม^๔ก็หลายใน^๔เมือง^๔นี้^๔ใครสร้าง
ได้^๔ไว้^๔แก่นนน
๖. กลาง^๔เมือง สกโขไท^๔นี้^๔มี^๔น้ำ^๔ตรพง
โทย^๔ใต^๔ใต^๔กิน^๔ด
๗. ...ด^๔ง^๔ก^๔นน้ำ^๔โขง^๔เมือ^๔แล้ง^๔รอบ^๔
เมือง สกโขไท^๔นี้^๔ตร
๘. ๖(ร)ได้^๔สามพนน^๔ศรี^๔ร้อ^๔ยาค^๔นใน^๔เมือง
สกโขไท^๔นี้^๔
๙. มก(ก) ทาน^๔มก^๔ทรวง^๔สล^๔มก^๔ก^๔โอย^๔ทาน
พ^๔จ^๔น^๔ร^๔ม^๔ค^๔ำ^๔ห^๔ง
๑๐. เจ้า^๔เมือง สกโขไท^๔นี้^๔ทง^๔ชาว^๔แม่^๔ชาว^๔เจ้า^๔
ท้าว^๔บัว^๔ท้าว^๔ย^๔น^๔า
๑๑. ง^๔ล(ก) เจ้า^๔ลูก^๔จ^๔น^๔ทง^๔ซ^๔น^๔บ^๔ทง^๔
หลาย^๔ทง^๔ผู้^๔ชาย^๔ผู้^๔หญิง
๑๒. ฝูง^๔ท้าว^๔มี^๔ศ^๔ร^๔ธา^๔ใน^๔พระ^๔พุทธ^๔ศา^๔สน^๔ทง^๔
สล^๔เมือ^๔อ^๔พร^๔น
๑๓. ษา^๔ทุก^๔คน^๔เมือ^๔อ^๔โอย^๔พร^๔น^๔ษา^๔กร^๔น^๔ก^๔โอย^๔
เด^๔อ^๔น^๔ฉ^๔ง^๔จ^๔
๑๔. ง^๔แล^๔ว^๔เมือ^๔อ^๔กร^๔น^๔ก^๔โอย^๔มี^๔พ^๔น^๔มี^๔บ^๔ย^๔มี^๔
พ^๔น^๔หมาก^๔มี^๔

๖ เดิมอ่านว่า "ซัน"

คำอ่านปัจจุบัน

- อินเรียกเมือ^(๕๖) ถาม สวนความแก่นนนด้วยชื่อ
ไฟโรน
- เมืองสุโขทัยนี้จ้งซม สร้างป่าหมากป่าพลท้าว
เมือ—
- งนี้ทุกแห่งป่าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ป่าลาง^(๕๗)
ก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้
- หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้
แก่นนน
- กลางเมืองสุโขทัย มีน้ำตรพงโทย^(๕๘) ใต
กินดี
- ...ตั้งกินน้ำโขงเมือแล้ง รอบเมืองสุโขทัย
นี้ตรี
- ๖^(๕๙)ได้สามพันศรีร้อยาคนในเมืองสุโขทัย
นี้
- มกทาน มกทรวงสลมกกโอยทาน^(๖๐) พ้อจุนราม
คำแห่ง
- เจ้าเมืองสุโขทัย ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าท้าว^(๖๑)
บัวท้าวยนา—
- ง ลูกเจ้าลูกจุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย
ผู้หญิง
- ฝูงท้าวมีศรธาในพระพุทธศาสนา ทรวงสลเมือ
พรน
- ษา^(๖๒)ทุกคน เมือโอย^(๖๓) พรนษากรนกฐิน
เดอนฉงจ—
- งแลว เมือกรนฐิน มีพนม^(๖๔) เบยมีพนม
หมาก มี

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

<p>๑๕. หนดอกไม้^๑มีหมอนนึ่งหมอนโนน^๑บริ
พารก^๑ถนโอ</p> <p>๑๖. ขทานแล้^๑ปแล้^๑ญบถ่านไป^๑สุดญคค^๑
ถน^๑เองอ</p> <p>๑๗. ไร^๑ญก^๑น^๑เมื่อออกก^๑เข้ามวขง^๑รขก
น^๑น^๑แฏ้อไร</p> <p>๑๘. ญก^๑(^๑ท) น^๑เท้าหววถาน^๑ด^๑บ^๑งค^๑กลอง^๑
ด^๑้วย^๑สขง^๑พาด^๑สขง^๑พิ</p> <p>๑๙. น^๑สขง^๑เดือน^๑สขง^๑ขบ^๑บ^๑โครจก^๑ก^๑ม^๑ก^๑ก^๑เห็น
เห็น^๑โครจ</p> <p>๒๐. ก^๑ม^๑ก^๑ก^๑หวว^๑หวว^๑โครจก^๑ก^๑ม^๑ก^๑ก^๑เลื้อน^๑
เลื้อน^๑เมอง^๑สุ</p> <p>๒๑. ก^๑โข^๑ไท^๑นี้^๑มี^๑ส^๑ปาก^๑ป^๑(^๑)^๑ต^๑หลวง^๑ท^๑น
ญอม^๑คน^๑สข^๑ด^๑ก^๑น^๑</p> <p>๒๒. เข้ามา^๑ดู^๑ท่าน^๑เสา^๑เทีย^๑น^๑ท่าน^๑เล^๑น^๑ไฟ^๑
เมอง^๑สุ^๑โข^๑ไท^๑นี้</p> <p>๒๓. มี^๑ข^๑ง^๑จก^๑ก^๑แตก^๑กล^๑(^๑ง)^๑เมอง^๑สุ^๑โข^๑ไท^๑
นี้^๑มี^๑พิ^๑หาร^๑มี</p> <p>๒๔. พระ^๑พุ^๑ทร^๑รูป^๑ทอง^๑มี^๑พระ^๑อ^๑ฎ^๑ฐ^๑าร^๑ศ^๑มี^๑
พระ^๑(^๑พ)^๑ท^๑ธ^๑ร^๑บ</p> <p>๒๕. มี^๑พระ^๑พุ^๑ทร^๑รูป^๑อน^๑น^๑ให้^๑ญ^๑มี^๑พระ^๑พุ^๑ทร^๑
รูป^๑อน^๑</p> <p>๒๖. ราม^๑มี^๑พิ^๑หาร^๑อน^๑น^๑ให้^๑ญ^๑มี^๑พิ^๑หาร^๑อน^๑
ราม^๑มี^๑ป^๑</p> <p>๒๗. คุ^๑ร^๑น^๑ส^๑(^๑ส^๑ข^๑ม)^๑ท^๑มี^๑(^๑เถ^๑ร^๑)^๑ม^๑มหา^๑เถ^๑
เมอง^๑ต^๑ว^๑น^๑น^๑ต^๑ก</p> <p>๒๘. เมอง^๑สุ^๑โข^๑ไท^๑นี้^๑มี^๑อ^๑(^๑ไร^๑)^๑ญ^๑ญ^๑ก^๑เ^๑ข^๑น^๑
ราม^๑ค^๑เ^๑ง^๑ก^๑ทำ</p> | <p>ก^๑ม^๑ดอก^๑ไม้^๑มี^๑หมอน^๑น^๑ง^๑หมอน^๑โนน^๑(^{๑๕})^๑บริ^๑พ^๑าร^๑
ก^๑ฐ^๑ิน^๑โอ—</p> <p>ข^๑ท^๑าน^๑แล้^๑ป^๑แล้^๑ญ^๑บ^๑ถ่าน^๑(^{๑๖})^๑ไป^๑สุด^๑(^{๑๗})^๑ญ^๑ค^๑ค^๑
ก^๑ฐ^๑ิน^๑เ^๑ง^๑อ—</p> <p>ไร^๑ญ^๑ก^๑น^๑(^{๑๘})^๑เมื่อ^๑จ^๑ก^๑เข้า^๑มา^๑ว^๑ข^๑ง^๑(^{๑๙})^๑ร^๑ข^๑ก^๑
แต่^๑อ^๑ไร—</p> <p>ญ^๑ก^๑(^๑ท) น^๑เท้า^๑หว^๑ว^๑ถ^๑าน^๑(^{๒๐})^๑ด^๑ม^๑บ^๑ง^๑ค^๑ม^๑ก^๑ล^๑ง^๑(^{๒๑})^๑
ด^๑้วย^๑ส^๑เ^๑ียง^๑พ^๑าด^๑ส^๑เ^๑ียง^๑พิ—</p> <p>น^๑ส^๑เ^๑ียง^๑เลื้อน^๑(^{๒๒})^๑ส^๑เ^๑ียง^๑ข^๑บ^๑ โคร^๑จ^๑ก^๑ม^๑ก^๑ก^๑เล^๑น^๑
โคร^๑จ^๑—</p> <p>ก^๑ม^๑ก^๑ก^๑ห^๑ว^๑ ห^๑ว^๑ โคร^๑จ^๑ก^๑ม^๑ก^๑ก^๑เลื้อน^๑ เลื้อน^๑ เมอง^๑สุ—</p> <p>โข^๑ท^๑ัน^๑ มี^๑ส^๑ปาก^๑ป^๑ระ^๑ต^๑ล^๑วง^๑ เท^๑ษ^๑ร^๑ย^๑อ^๑ม^๑(^{๒๓})^๑ค^๑น^๑
ส^๑เ^๑ียง^๑ค^๑น^๑</p> <p>เข้า^๑มา^๑ดู^๑ท่าน^๑เส^๑า^๑เท^๑ีย^๑น^๑ ท่าน^๑เล^๑น^๑ไฟ^๑ เมอง^๑สุ^๑โข^๑ท^๑
ัน^๑</p> <p>มี^๑ข^๑ง^๑จ^๑ก^๑แตก^๑ กล^๑าง^๑เมอง^๑สุ^๑โข^๑ท^๑ัน^๑ มี^๑พิ^๑หาร^๑ มี^๑</p> <p>พระ^๑พุ^๑ทร^๑รูป^๑ทอง^๑ มี^๑พระ^๑อ^๑ฎ^๑ฐ^๑าร^๑ศ^๑ มี^๑พระ^๑พุ^๑ทร^๑รูป^๑</p> <p>มี^๑พระ^๑พุ^๑ทร^๑รูป^๑อัน^๑ใหญ่^๑ มี^๑พระ^๑พุ^๑ทร^๑รูป^๑อัน^๑</p> <p>ราม^๑(^{๒๔})^๑ มี^๑พิ^๑หาร^๑อัน^๑ใหญ่^๑ มี^๑พิ^๑หาร^๑อัน^๑ราม^๑
มี^๑ป^๑</p> <p>คุ^๑ร^๑น^๑ส^๑ข^๑ม^๑ต^๑(^{๒๕})^๑ มี^๑เถ^๑ร^๑ มี^๑มหา^๑เถ^๑ร^๑ เมอง^๑ตะ^๑-
ว^๑น^๑ค^๑ก</p> <p>เมอง^๑สุ^๑โข^๑ท^๑ัน^๑ มี^๑อ^๑ร^๑ญ^๑ญ^๑ก^๑ พ^๑อ^๑จ^๑น^๑ราม^๑ค^๑เ^๑ง^๑
ก^๑ระ^๑ทำ</p> |
|---|---|

๑ เดิมอ่านว่า "ดิ่งกักถอย"

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

<p>๒๘. โยชานแก้มหาเดรส(งม)ราชปราชญ
 ษนจบ ๑ บดกไทร</p> <p>๓๐. หลวกกกว่า ๑ ปู่ครใน ๑ เมือง ๑ นี้ ๑ ทุกคน
 ๑ ลกแก่ ๑ เมือง ๑ สรร</p> <p>๓๑. รมราชมาใน(น)กลางอร ๑ ญญก ๑ มี ๑ พหา
 ๑ รอนน ๑ ฉ่งมณ</p> <p>๓๒. ให้ ๑ ญ ๑ สูงงามแก่ ๑ ก ๑ มี ๑ พระ ๑ อฎฐาร ๑ สอนน
 ๑ ฉ่ง ๑ ลก ๑ อย</p> <p>๓๓. น ๑ เบื้อง ๑ ตวน (น) ๑ โอก ๑ เมอ (ง) ๑ ส (โ) ๑ ข
 ๑ ไท ๑ นี้ ๑ มี ๑ พหาร ๑ มี ๑ ปู่ ๑ คร</p> <p>๓๔. ๑ มี ๑ ทะเล ๑ หลวง (๑ มี ๑ ป่า) ๑ มาก ๑ ป่า ๑ พล ๑ มี ๑ ไร่
 ๑ มี ๑ นา ๑ มี ๑ ถิ่น ๑ ด่าน</p> <p>๓๕. ๑ มี ๑ บ้าน ๑ ให้ ๑ ญ ๑ บ้า (น) ๑ ลก ๑ มี ๑ ป่า ๑ ม (ว) ๑ ง ๑ มี
 ๑ ป่า ๑ ขาม ๑ ดง ๑ ม ๑ ญ ๑ ง ๑ แก่ ๑ ถ</p> | <p>โยชานแก้มหาเดรสังฆราชปราชญ์เรีนจบปี
 ฎกไทร</p> <p>หลวก^(๒๖)กว่าปู่ครในเมืองนี้ ทุกคนลกแก่^(๒๗)
 เมืองสรร—</p> <p>รรราชมา ในกลางอรญญก มีพิหารอันฉ่งมณ</p> <p>ใหญ่สูงงามแก่กม^(๒๘) มีพระอฎฐารสอนฉ่ง
 ลกย—</p> <p>น เบื้องตะวันโอกเมืองสุโขทัย มีพิหาร มีปู่
 คร</p> <p>มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู มีไร่นา มี
 ถิ่นถ่าน</p> <p>มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วงมีป่าขาม ดงม
 ดั้งแก่^(๒๘)—</p> |
|---|--|

คำจารึก

๑. ... ง^๔ เบื้อง^๔ ดน^๔นอน^๔ เมือง^๔ สุโข^๔ไท^๔นี้^๔
ม^๔ตลาด^๔ป
๒. .. น^๔ ม^๔พระ^๔อ^๔จน^๔ ม^๔ปรา^๔สาท^๔ ม^๔ป่า^๔ห^๔มา^๔ก^๔
พ^๔ร^๔าว^๔ป่า^๔ห^๔มา^๔ก^๔
๓. ล^๔าง^๔ มี^๔ไร่^๔ มี^๔นา^๔ มี^๔ถ^๔ัน^๔ถ^๔าน^๔ มี^๔บ^๔้าน^๔ให้^๔อ^๔
ย^๔ู^๔ บ^๔้าน^๔เล^๔ก^๔ มี^๔
๔. อ^๔ง^๔ห^๔วน^๔อน^๔ เมือง^๔ สุ^๔โข^๔ไท^๔นี้^๔ มี^๔ม^๔ุ^๔ก^๔
ด^๔ พ^๔ห^๔าร^๔ ป^๔ู่^๔ก^๔ร^๔
๕. อยู่^๔ มี^๔สร^๔ด^๔ก^๔ง^๔ส^๔ มี^๔ป่า^๔พ^๔ร^๔าว^๔ป่า^๔ล^๔าง^๔
มี^๔ป่า^๔ม^๔่วง^๔ป่า^๔ช^๔าม^๔
๖. มี^๔น้ำ^๔โค^๔ก^๔ มี^๔พระ^๔ข^๔ พ^๔ง^๔ ผ^๔เท^๔พ^๔ดา^๔ใน^๔
เข^๔า^๔อน^๔น^๔น^๔
๗. เป็น^๔ให้^๔อ^๔ย^๔กว่า^๔ ท^๔ก^๔ ผ^๔ ใน^๔ เมือง^๔
นี้^๔ ข^๔น^๔ ผู้^๔ไ^๔ด^๔ ๓^๔ เมือง^๔
๘. สุ^๔โข^๔ไท^๔นี้^๔ แ^๔ให้^๔ว^๔ ด^๔ พ^๔ล^๔ ๓^๔ เมือง^๔
นี้^๔ ท^๔ย^๔ง^๔ เมือง^๔
๙. นี้^๔ ด^๔ ผู้^๔ให้^๔ว^๔บ^๔ ด^๔ พ^๔ล^๔ ๓^๔ ผ^๔ใน^๔
เข^๔า^๔อน^๔น^๔ บ^๔ุ^๔ค^๔ม^๔บ^๔
๑๐. เกร^๔ง^๔ เมือง^๔ นี้^๔ ห^๔าย^๔ ๑๒๑๔ ส^๔ก^๔ ป^๔ม^๔โร^๔ง^๔
พ^๔ ข^๔น^๔ร^๔าม^๔ค^๔
๑๑. เหา^๔ง^๔เจ^๔้า^๔ เมือง^๔ ส^๔ร^๔ส^๔ช^๔ช^๔น^๔น^๔า^๔ไ^๔ สุ^๔โข^๔ไท^๔
นี้^๔ บ^๔ุ^๔ปล^๔ก^๔ไม้^๔ตา^๔
๑๒. น^๔ นี้^๔ ไ^๔ด^๔ ส^๔บ^๔ ส^๔ เจ^๔้า^๔ จ^๔ง^๔ให้^๔ข^๔่าง^๔พ^๔น^๔
ข^๔ด^๔าร^๔ ห^๔น^๔ถ^๔ึง^๔ง^๔ห^๔ว^๔าง^๔
๑๓. กล^๔าง^๔ไม้^๔ตา^๔ น^๔ี้^๔ น^๔ว^๔น^๔ เ^๔อ^๔น^๔ด^๔บ^๔บ^๔ เ^๔อ^๔น^๔
โ^๔ก^๔แ^๔ด^๔ว^๔น^๔น^๔ว^๔
๑๔. น^๔ เ^๔อ^๔น^๔เ^๔ต^๔ม^๔ เ^๔อ^๔น^๔บ^๔้าง^๔แ^๔ด^๔ว^๔น^๔ ฝ^๔ง^๔
บ^๔ุ^๔ก^๔ร^๔ เ^๔ร^๔ม^๔ห^๔า^๔เ^๔

๔ เดิมอ่านว่า "โก"

คำอ่านปัจจุบัน

- (งแต่) ง เบื้องต้นนอน^(๘๐) เมืองสุโขทัย^(๘๑) มี
ตลาดป
- (ถา)น^(๘๒) มีพระอจนะ^(๘๒) มีปราสาท^(๘๓) มี
ป่าหมากร้าวป่าหมากร
- ลาง มีไร่นา มีถันถาน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก
เข
- องหวนอน^(๘๔) เมืองสุโขทัย^(๘๕) มีคูฎพิหาร
ปู่ครู
- อยู่ มีสรดกงส^(๘๕) มีป่าพร้าป่าลาง มีป่าม่วง
ป่าชาม
- มีน้ำโคก^(๘๖) มีพระขพุง^(๘๗) ผ้เทพดาในเขอัน
น
- เป็นใหญ่กว่าทุกฝ้ในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมือง
- สุโขทัย^(๘๘)นี้ แให้วดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง
เมือง
- นี้^(๘๙) ฝ้ให้วบดี พลีบถูก ฝ้ในเขอัน^(๘๙) บัคิมบ^(๘๙)—
- เกรง เมืองนี้หาย ๑๒๑๔^(๘๙) สก ปมะโรงพ่อ
ขุนรามคำ
- เหงเจ้าเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัยนี้ปลุกไม้ตา—
- นี้^(๙๐) ได้สืบสั่วว จึงให้ช่างพันขดานหิน
ตั้งหว่าง
- กลางไม้ตาลนี้ วันเดือนดับ^(๙๐) เดือนโอก—
แปดวัน^(๙๐) วั
- นเดือนเต็ม^(๙๑) เดือนบ้างแปดวัน^(๙๑) ฝูงปู่ครู
เระ มหาเถ

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

๑๕. ร^๕ ชัน^๕นัง^๕ เหน^๕อชดา^๕ หน^๕ สด^๕ธรรม
แก^๕ อุ^๕บา^๕สกุ^๕ ฝ^๕
๑๖. ง^๕ท่วย^๕จำ^๕ ส^๕ล^๕ ฝ^๕ไช^๕วัน^๕ สด^๕ธรรม^๕
 , วน^๕ราม^๕ค^๕แห^๕ง
๑๗. เจ^๕า^๕ เม^๕อง^๕ ส^๕ร^๕ส^๕ช^๕ช^๕น^๕า^๕ไ^๕ , ส^๕โ^๕ไ^๕ท^๕
 ชัน^๕นัง^๕ เหน^๕อชดา
๑๘. ร^๕ หน^๕ให้^๕ ฝ^๕ง^๕ท่วย^๕ ล^๕ก^๕เจ^๕า^๕ ล^๕ก^๕ , วน^๕
 ฝ^๕ง^๕ท่วย^๕ ล^๕ บ^๕าน^๕ ล^๕ถ^๕
๑๙. เม^๕อง^๕ก^๕น^๕ วน^๕น^๕ เด^๕อน^๕ด^๕บ^๕บ^๕ เด^๕อน^๕
 เต^๕ม^๕ท^๕าน^๕ แ^๕ก^๕ง^๕ช^๕าง^๕ ฝ^๕เ^๕
๒๐. (อ) ก^๕ร^๕พ^๕ด^๕ด^๕ล^๕ย^๕าง^๕ท^๕ข^๕น^๕ญ^๕อม^๕ท^๕อง^๕ง^๕...
 ข^๕ว^๕ ช^๕ู^๕ ร^๕จ^๕า^๕ ส^๕ร^๕
๒๑. (ท) วน^๕ราม^๕ค^๕า^๕แห^๕ง^๕ ชัน^๕ น^๕ ฝ^๕ไป^๕น^๕บ^๕
 พ^๕ร^๕ (๕) ... อ^๕ ร^๕ ญ^๕ญ^๕ก^๕แล^๕
๒๒. (ว) เ^๕า^๕ มา^๕ อ^๕ จ^๕า^๕ ร^๕ก^๕อน^๕น^๕ ฝ^๕ง^๕ มี^๕ ใน^๕
 เม^๕อง^๕ช^๕ล^๕ย^๕ง^๕ส^๕ถ^๕า^๕บ^๕ก^๕ไ^๕ว^๕
๒๓. (ด) ย^๕พ^๕ระ^๕ ส^๕ร^๕ร^๕ด^๕น^๕ธา^๕ , ด^๕ จ^๕า^๕ ร^๕ก^๕
 อน^๕น^๕ ฝ^๕ง^๕ มี^๕ ใน^๕ถ^๕้า^๕ ช^๕ถ^๕้า
๒๔. (พ) ระ^๕ร^๕า^๕ม^๕ อ^๕ย^๕ฝ^๕ง^๕น^๕้ำ^๕ส^๕ำ^๕พ^๕า^๕ย^๕จ^๕า^๕ ร^๕ก^๕
 อน^๕น^๕ ฝ^๕ง^๕ มี^๕ ใน^๕ถ^๕้า
๒๕. (ร) น^๕ธา^๕ร^๕ใน^๕ก^๕ล^๕ว^๕ง^๕ป^๕้า^๕ด^๕า^๕น^๕ น^๕ี้^๕ มี^๕ ฆ^๕า^๕ลา^๕
 ส^๕อง^๕อน^๕น^๕อน^๕ ฝ^๕ง^๕ ช^๕
๒๖. (ย) ลา^๕พ^๕ระ^๕มา^๕ส^๕อน^๕น^๕ ฝ^๕ง^๕ ช^๕ , พ^๕ท^๕
 ฆ^๕า^๕ลา (ข) ด^๕า^๕ร^๕ หน^๕ น^๕ี้^๕ ช^๕ม^๕
๒๗. น^๕ง^๕ ฆ^๕า^๕ลา^๕บ^๕า^๕ต^๕ร^๕ส^๕ถ^๕า^๕บ^๕ก^๕ไ^๕ว^๕ น^๕ี้^๕ (จ^๕)
 ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕า^๕ย^๕เห^๕น
- ร^๕ ชัน^๕นัง^๕เหน^๕อช^๕ดา^๕น^๕ห^๕ิน^๕ส^๕ด^๕ธ^๕ร^๕ร^๕ม^๕แก^๕
 อุ^๕บา^๕สกุ^๕—
 ง^๕ท่วย^๕จำ^๕ส^๕ล^๕ ฝ^๕ไช^๕วัน^๕ส^๕ด^๕ธ^๕ร^๕ร^๕ม^๕ พ^๕อ^๕ข^๕น^๕ร^๕า^๕ม^๕
 ค^๕า^๕แห^๕ง
 เจ^๕า^๕เม^๕อง^๕ส^๕ร^๕ี^๕ส^๕ช^๕ช^๕น^๕า^๕ล^๕ย^๕ส^๕ุ^๕โ^๕ห^๕ั^๕ย^๕ ชัน^๕นัง^๕เหน^๕อ^๕
 ชดา—
 น^๕ห^๕ิน^๕ ให้^๕ฝ^๕ง^๕ท่วย^๕ล^๕ก^๕เจ^๕า^๕ล^๕ก^๕ข^๕น^๕ ฝ^๕ง^๕ท่วย^๕ล^๕ถ^๕
 บ^๕าน^๕ล^๕ถ^๕
 เม^๕อง^๕ ก^๕น^๕ (๕๕) วัน^๕เด^๕เ^๕อน^๕ด^๕บ^๕บ^๕เด^๕เ^๕อน^๕เต^๕ม^๕ ท^๕าน^๕
 เต^๕ม^๕ช^๕าง^๕ฝ^๕เ^๕—
 อ^๕ก^๕ก^๕ระ^๕พ^๕ด^๕ (๕๕) ล^๕ย^๕าง^๕ (๕๖) เท^๕ี้ย^๕ร^๕ย^๕อม^๕ท^๕อง^๕ง^๕
 (ช^๕ำ^๕ย^๕) ข^๕ว^๕ ช^๕อ^๕ร^๕จ^๕า^๕ศ^๕ร^๕ (๕๗)
 พ^๕อ^๕ข^๕น^๕ร^๕า^๕ม^๕ค^๕า^๕แห^๕ง^๕ ชัน^๕ ฝ^๕ไป^๕น^๕บ^๕พ^๕ระ^๕...
 อ^๕ร^๕ญ^๕ญ^๕ก^๕แล^๕—
 ว^๕เ^๕า^๕มา^๕ อ^๕ จ^๕า^๕ร^๕ก^๕อ^๕น^๕น^๕ง^๕ มี^๕ ใน^๕เม^๕อง^๕ช^๕ล^๕ย^๕ง^๕
 ส^๕ถ^๕า^๕บ^๕ก^๕ไ^๕ว^๕
 ด^๕ว^๕ย^๕พ^๕ระ^๕ส^๕ร^๕ี^๕ร^๕ด^๕น^๕ธา^๕ต^๕ จ^๕า^๕ร^๕ก^๕อ^๕น^๕น^๕ง^๕ มี^๕ ใน^๕ถ^๕้า^๕ช^๕อ^๕
 ถ^๕้า
 พ^๕ระ^๕ร^๕า^๕ม^๕ (๕๘) อ^๕ย^๕ฝ^๕ง^๕น^๕้ำ^๕ส^๕ำ^๕พ^๕า^๕ย^๕ จ^๕า^๕ร^๕ก^๕อ^๕น^๕น^๕ง^๕
 มี^๕ ใน^๕ถ^๕้า
 ร^๕ด^๕น^๕ธา^๕ร^๕ (๕๙) ใน^๕ก^๕ล^๕ว^๕ง^๕ ป^๕้า^๕ด^๕า^๕ล^๕น^๕ มี^๕ ส^๕า^๕ลา^๕ส^๕อง^๕
 อ^๕น^๕ อ^๕น^๕น^๕ง^๕ช^๕อ^๕
 ส^๕า^๕ลา^๕พ^๕ระ^๕มา^๕ส^๕ อ^๕น^๕น^๕ง^๕ช^๕อ^๕พ^๕ุ^๕ท^๕ร^๕ส^๕า^๕ลา^๕
 ข^๕ดา^๕น^๕ห^๕ิน^๕ ช^๕อม^๕
 น^๕ง^๕ศ^๕ี^๕ลา^๕บ^๕า^๕ต^๕ร^๕ ส^๕ถ^๕า^๕บ^๕ก^๕ไ^๕ว^๕ น^๕ี้^๕ จ^๕ึง^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕า^๕ย^๕เห^๕ิน^๕

๕ เดิมอ่านว่า “กนน”

๑๐ เดิมอ่านว่า “ รจา^๕ สร”

๑๑ เดิมอ่านว่า “ธาต”

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

๑. พ่อขุนพระ(รา) มคัแห่ง ลุทพ่ ขน^๑ย
ร^๑นทรา^๑ทตยเป
๒. (น^๑)ขน(ไ)น^๑เมือง^๑ษรตชน(นา)ไ
ล^๑สโยไททงมกาวลาว
๓. (แ)ล^๑ไท^๑เมือง^๑ได้^๑หล้า^๑ฟ้า^๑ฎ...^{๑๒}ไท
ชา^๑ว^๑อ^๑ชา^๑ว^๑ของ^๑มา^๑อ
๔. ก^๑๒๐๗ สก^๑ปี^๑กุ^๑ร^๑ให้^๑ข^๑ล(เอา) พระ
ธา^๑ด^๑ออก^๑ทง^๑ม^๑ล^๑า^๑ม
๕. เหน^๑ก^๑ทำ^๑บ^๑ชา^๑บ^๑เร^๑อ^๑แก่^๑พระ^๑ธา^๑ด^๑ได้^๑เด^๑อน^๑
ห^๑ก^๑น^๑จ^๑ัง
๖. ง^๑เอ^๑ล^๑ง^๑ฝ^๑ง^๑ใน^๑ก^๑ล^๑าง^๑(เม^๑อ^๑)ง^๑ษ^๑ร^๑ต^๑ช^๑น^๑
ไ^๑ล^๑ก^๑พระ^๑เจ^๑
๗. ี^๑เ^๑น^๑อ^๑ห^๑ก^๑ข^๑าว^๑จ^๑ัง^๑แล้ว^{๑๓} แ^๑ล^๑ว^๑ต^๑ง^๑ว^๑ย^๑ง^๑ผ^๑
ล^๑้อม^๑พระ^๑ม
๘. ห^๑ธา^๑ด^๑สาม^๑ข^๑าว^๑จ^๑ัง^๑แล้ว^{๑๔} เม^๑ื่^๑ก^๑่อน^๑
ล^๑าย^๑ส^๑ไ^๑น^๑บ^๑
๙. มี^๑๒๐๕ สก^๑ปี^๑ม^๑แม่^๑ค^๑ุ^๑น^๑ร^๑าม^๑ค^๑ำ^๑ห^๑ง^๑
ไ^๑กร^๑ว^๑ใจ
๑๐. ใน^๑ใจ^๑แ^๑ล^๑ไ^๑ส^๑ล^๑าย^๑ส^๑ไ^๑น^๑ล^๑าย^๑ส^๑ไ^๑น^๑จ^๑ัง^๑
ม^๑เ^๑
๑๑. อ^๑ขุน^๑ส^๑ัน^๑น^๑ไ^๑ส^๑ว^๑ไ^๑พ^๑ุ^๑น^๑พระ^๑ร^๑าม^๑ค^๑ำ^๑ห^๑ง^๑
น^๑ัน^๑น^๑ห^๑
๑๒. เป^๑น^๑ท^๑้าว^๑เป^๑น^๑พ^๑ระ^๑ยา^๑แ^๑ไท^๑ท^๑ง^๑ม^๑ล^๑าย^๑ห^๑า^๑เป^๑น^๑
๑๓. ุ^๑ร^๑อ^๑า^๑จ^๑าร^๑ย^๑ส^๑่ง^๑ส^๑อน^๑ไ^๑ท^๑ท^๑ง^๑ม^๑ล^๑าย^๑ให้^๑รู้^๑
๑๔. ุ^๑น^๑ร^๑ุ^๑ธ^๑ร^๑ม^๑เท^๑แ^๑ต^๑ค^๑น^๑อ^๑น^๑มี^๑ใน^๑เม^๑อ^๑ง^๑
ไ^๑ท^๑ค^๑ว^๑ย
- พ่อขุนพระรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์
เป็—
นขุนในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย ตั้งมากาว^(๑๐๐)
ลาว
แลไทยเมืองได้หล้าฟ้าฎ...ไทยชาวอูชาว
ของ^(๑๐๑) มาอ—
ก^(๑๐๒) ๒๐๗ สกปี^(๑๐๓)ให้ขุนเอาพระธาตุ
ออก ทั้งหลาย
เห็นกระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุ ได้เดือนหก
วัน จ—
งเออลงฝังในกลางเมืองศรีสัชชนาลัย ก้อพระเจ—
ดีย์เหนือหกข่าวจังแล้ว ตั้งเวียงผา^(๑๐๔) ล้อม
พระม—
หาธาตุสามข่าวจังแล้ว เมื่อก่อนลายสือ^(๑๐๕)ไทย
นบ^๑
มี ๒๐๕^(๑๐๖) สกปี^(๑๐๗)มะแม พ่อขุนรามคำแหง
หา^(๑๐๗) ไกรว^๑ใจ
ในใจ^(๑๐๘) แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้
จังมีเ^๑—
อขุนสูนั้นใส่ไว้ พ่อขุนพระรามคำแหงนั้น หา
เป็นท้าวเป็นพระยา แลไทยทั้งหลาย หาเป็น
ครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้
บุญรู้ธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วย
ไทคว^๑ย

๑๒ เดิมอ่านว่า "ฟ้าฎ..."

๑๓ เดิมอ่านว่า "จังแล้ว"

๑๔ เดิมอ่านว่า "จังแล้ว"

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

<p>๑๕. รู้ด้วยหลวกกด้วยแก้ด้วยหานด้วยแคะ</p> <p>๑๖. ด้วยแรงหาคณจกเสมอ^๑มิได้อาจปราบ
ฝูงข้า</p> <p>๑๗. เสก^๑มีเมืองกว้างข้างหลายปราบ^๑เมือง
ควนนอ</p> <p>๑๘. อกรอดสรลงสองแคว^๑ล่ำบายสคา^๑เท่า
ฝูงขอ</p> <p>๑๙. ง^๑เลงวงจนนวงคำ^๑แป้น^๑ทแล้ว
เบ็ง^(๑๖)หว</p> <p>๒๐. นอนรอดคน^๑ทพระบางแพร^๑สุพรรณ
ภู</p> <p>๒๑. มราช^๑บุ^๑รเพช(บุ^๑)ร^๑ศรีธรรมราช
ฝูงทะเล</p> <p>๒๒. สมุท^๑รเป็น^๑ท(แล้ว^๑)เมืองควนนค
รอด^๑เมอ</p> <p>๒๓. งลด^๑เมือง...นหงสาพิศ^๑สมุท^๑รหาเป</p> <p>๒๔. นแดน^๑เมือง(๑^๑ตน)นอนรอด^๑เมือง
แพล^๑เม</p> <p>๒๕. องม่าน^๑เมืองน...เมืองพลว^๑พัน
ฝูง^๑ของ</p> <p>๒๖. เมืองชาวเป(น^๑ท)แล้ว^๑ปลุก^๑เลี้ยง^๑ฝูง
ลูกบ้า</p> <p>๒๗. นลูก^๑เมือง(น^๑)นชอบด้วย^๑ธรรม^๑ทุก
กน</p> | <p>รู้ด้วยหลวก ด้วยแก้ด้วยหาญ ด้วยแคะ^(๑๑๖)</p> <p>ด้วยแรง หาคณจกเสมอ^๑มิได้อาจปราบฝูงข้า</p> <p>เสก มีเมืองกว้างข้างหลาย ปราบเมืองตะวันออก-</p> <p>อก รอด^(๑๑๐) สระหลวง^(๑๑๑) สองแคว^(๑๑๒)
ลุ่มบาย^(๑๑๓) สคา^(๑๑๔) เท่าฝูงขอ-</p> <p>งเล็งเวียงจันทน์เวียงคำเป็นที่แล้ว เมืองหัว</p> <p>นอน รอดคน^(๑๑๕) พระบาง^(๑๑๖) แพร^(๑๑๗)
สุพรรณภู-</p> <p>ม^(๑๑๘) ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝูงทะเล</p> <p>สมุท^๑รเป็นที่แล้ว เมืองตะวันออก รอดเมือ-</p> <p>งลด เมือง...น หงสาพิศ สมุท^๑รหาเป-</p> <p>นแดน^(๑๑๙) เมือง^๑ตนนอน รอดเมืองแพร์
เม-</p> <p>องม่าน เมืองน... เมืองพลว^(๑๒๐) พันฝูงของ</p> <p>เมืองชาว^(๑๒๑)เป็นที่แล้ว ปลุกเลี้ยงฝูงลูกบ้า-</p> <p>นลูกเมืองนั้น ชอบด้วยธรรมทุกคน ๑</p> |
|---|--|

๑๕ เดิมอ่านว่า "วงคำ"
๑๖ เดิมอ่านว่า "เบ็ง"
๑๗ เดิมอ่านว่า "ฟง"

จารึกหลักที่ 1

อธิบายคำ

(1) ภู	= ฉันท ข้าพเจ้า
(2) ตู	= เรา
(3) ผู้หญิงโสด	= ผู้หญิงสอง
(4) เผื่อ	= เรา
(5) ผู้ชาย	= พี่ชายคนแรก
(6) เตียมแต่	= ตั้งแต่
(7) ข้าว	= ปี สมัยสุโขทัยนับปีอย่าง เช่นสิบเก้าข้าว เท่ากับอายุ
ย่างเข้า 19 ปี เหมือนกับที่นิยมใช้อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัจจุบันนี้
(8) เมืองฉอด	คือ เมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย เวลานี้เรียกว่าอำเภอแม่สอด
อยู่ในจังหวัดตาก
(9) ท่ (คำเขมร)	= ตี
(10) หัวซ้าย	= ด้านซ้าย
(11) หัวขวา	= ด้านขวา
(12) เคลื่อน	= เคลื่อน
(13) ไพร่ฟ้าหน้าใส	= ทหาร ประชาชน
(14) หนีญญา่ยพายจแจ้น	= หนีกระจัดกระจาย หลีกยกย้ายไปโดยเร็ว
(15) กูบหนี	= กูไม่หนี กูไม่หลีก
(16) เบกพล	= เบิกพล ใช้ในความว่าบุกพลหรือแหวกพล
(17) ต่อข้าง	= ขนข้าง
(18) มาส (คำเขมร)	= แปลว่า ทอง
(19) แพ้	= ชนะ
(20) พ่าย	= ปราชัย แพ้
(21) เพื่อกู	= เพราะกู
(22) เมื่อชั่วพ่อกู	คือ เมื่อรัชชสมัย เมื่อรัชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์
(23) บำเรอ	= ปฏิบัติ
(24) หมากส้มหมากหวาน	= ผลไม้เปรี้ยว ผลไม้หวาน
(25) ดีหนังวังข้าง	= คล้องข้าง จับข้าง

อธิบายคำ

- (26) ได้บัวได้นาง = ได้ผู้ชายได้ผู้หญิง ได้ผู้ได้คน
- (27) ได้เงิน = ได้เงิน
- (28) เวณ = ถวาย มอบให้
- (29) พรำบ่าเรือ = ประทับติ ปฏิบัติบ่อย ๆ
- (30) ทั้งกลม = ทั้งหมด ทั้งสิ้น
- (31) เมื่อชั่วพอรุนรามคำแหง คือ เมื่อรัชสมัย เมื่อรัชกาล พอรุนรามคำแหง
- (32) จกอบ = ภาชีผ่านด่าน ผ่านแดน
- (33) ลูท่าง คือ สะดวก ตัวอย่างเช่นในตำนาน พระเจ้าเจ็ดพระองค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้ว่า ไพร่ ยุ่ทั้งคำ ภาคพายัพ ใช้ลูต่าง (เขียนลูท่าง) และยวนพายใ้ อยู่ช่าง เช่น อยู่ช่างพระเจ้า ข้า (ฆ่า) ช่มบร
- (34) แล้ = แล และ
- (35) กว่า = ไป
- (36) พ่อเชื้อ = พ่อที่ล่องลับไปแล้ว (ยังใช้อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- (37) เสือคำ = เสือที่ปักเป็นลายด้วยดินทองคำ หรือใช้คู่กับพ่อเชื้อ และมีความหมายอย่างเดียวกันก็ได้
- (38) เยี้ยข้าว = ฉางข้าว
- (39) ไพร่ฟ้าเข้าไทย = ประชาชนพลเมือง บริพารลูกเจ้าลูกขุน
- (40) ผิดแผกแสบกว้างกัน คือ ผิดใจแตกแยกกัน เป็นความกัน
- (41) สนวนดูแท้แล = สอบสวนดูแน่แล้ว
- (42) จึงแล่งความแก่เขาด้วยชื่อ คือ ตัดสินความแก่เขาทั้งสองโดยยุติธรรม
- (43) บ่เข้าผู้ลักมักผู้ช่อน คือ ไม่เข้ากับผู้ร้ายลักทรัพย์หรือผู้รับของโจร
- (44) บ่ใคร่พิน = ไม่อยากยินดี
- (45) บ่อใคร่เดือด = ไม่อยากยินร้าย
- (46) มาสู่ = มาอยู่ด้วย
- (47) ซ่อยเหนือเพื่อกู้ = ช่วยเหลือเอื้อเพื่อบำรุง
- (48) ดวง = จน จนกระทั่งให้ เช่นจาริกสุโขทัยครั้งที่ 38 ตนจะเพิง

อธิบายคำ

(ฟัง). ได้บำเหน็จแลฤๅ อันนี้ไปอุเบกษา (วางเฉย)
แลอยู่ตวงเจ้าของไปถึง และในมังรายศาสตร์ 1. ผู้ผู้
บ่ยอมจักใหม่ ตวงได้ 2. เผาให้ไหม้ตวงดี

(49) ข้าเสือก	= ข้าศึก
(50) หัวฟุ้งหัวรบ	= หัวหน้า แม่ทัพนายกอง
(51) อันหนึ่ง	= อันหนึ่ง
(52) หั้น	= นั้น
(53) ไพร์ฟ้าหน้าปก	= ประชาชนที่มีทุกขร้อน
(54) ถึง (หรือ ถึง)	= ถึง
(55) บ่ไร่	= ไม่ยาก
(56) เมื่อ	= ไป
(57) ลาง	= ไทยใหญ่ใช้เรียกขนุน, ลาวใช้เรียกมะพร้าวเปลือก
หวานชนิดหนึ่ง
(58) ตระพังโพยสี	= ป่อชื่อโพยสี
(59) ตรีบูร	= กำแพงสามชั้น
(60) โอยทาน	= ให้ทาน
(61) ท่วย	= ผุง, หมู่
(62) พรนษา	= พรรษา
(63) โอก	= ออก
(64) พนม	= พุ่ม
(65) หมอนโนน	= หมอนนอน
(66) แลปีแล้ญบ่ล้าน	= ปีละสองล้าน (ญีบ = สอง)
(67) สูด	= สวด
(68) พุ้น	= โน้น
(69) เวียง	= เมือง
(70) เท้าหัวล้าน	= ถึงสนามใหญ่
(71) ดมบังคมกลอง	= ตีประโคมกลอง
(72) เสียงเลื่อน	= เสียงร้องหรืออ่านเป็นทำนองเสนาะ
(73) เทียรยอม	= ประดับ, ล้วนแล้วไปด้วย, โดยปรกติ

อธิบายคำ

- (74) ราม = ขนาดกลาง ไม่ใหญ่นักไม่เล็กนัก
- (75) นิสสัยมุต = ขนาดกลาง ไม่ใหญ่นักไม่เล็กนัก ตรงกับคำมครว่า “นิสสัยมุตตก” แปลว่าผู้พ้นจากนิสสัย ได้แก่พระภิกษุ ผู้ศึกษาอบรมดีแล้ว และมีพรรษา 5 และไม่ต้องถือ นิสสัยจากอุปัชฌาย์อาจารย์ต่อไป
- (76) หลวัก = รู้หลัก, ฉลาด, เจียบแหลม, หลักแหลม, ปัญญาแหลม
- (77) ลุกแต่ = ออกจาก
- (78) แกกม = ที่สุด
- (79) แกกลง = ประณีต, บรรจง, ประดิษฐ์ประดอย
- (80) เบื้องตีนนอน = ทิศเหนือ
- (81) ตลาดปสาน = ตลาดมีห้องแถว ภาษาเปอร์เซียว่า บาซาร์ เป็นพระนาม พระพุทธรูป หรือ อจนะ ใช้ในความว่า สิ่งที่ควรบูชา (มครว่า อจนะ แปลว่าการบูชา การเช่นสรวง)
- (83) ปราสาท = เข้าใจว่าปราสาทหิน ซึ่งเป็นวัดพระพายหลวงบัดนี้
- (84) เบื้องหัวนอน = ทิศใต้
- (85) สรีดภงส์ = (มาจากภาษาสันสกฤตว่า สรีทุกงฺค) แปลว่า ทำนบ
- (86) โคก = ที่ดิน, ที่สูง, น้ำโคกคือน้ำไหลลงจากที่สูงคือ น้ำตก
- (87) พระขพุง = เป็นชื่อภูเขา
- (88) อั้น = นั้น
- (89) 1214 เป็นมหาศักราช = พุทธศักราช 1835
- (90) เดือนดับ = วันสิ้นเดือน
- (91) เดือนโอกแปดวัน = ขึ้นแปดค่ำ
- (92) เดือนเต็ม = วันเพ็ญ
- (93) เดือนบ้างแปดวัน = แรมแปดค่ำ
- (94) กั้น = ครั้น
- (95) กระพัด (คำเขมร) = สายเชือกที่ผูกกุบหรือสับปะคับ คล้องไว้กับโคนหางช้าง
- (96) ลยาง (คำเขมร) = สายเชือกที่ผูกกุบหรือสับปะคับ รัดกับตัวช้าง
- (97) รูจาครี = เป็นชื่อช้าง
- (98) ถ้าพระรามแลถ้ำรัตนธาร = โปรดดูหนังสือพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 เรื่องเที่ยว

อธิบายคำ

เมืองพระร่วง ฉบับ พ.ศ. 2498 ร.พ.อักษรบริการ
หน้า 179-182

- (99) ในกลวง = ในบริเวณ, ในภายใน
- (100) กาว คือ ชนชาติไทยในจังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน ดังปรากฏในจารึกหลักที่ 45 พ.ศ. 1935 เรียกผิบบรรพบุรุษ ราชวงศ์น่านว่า ดำพงศ์กาว
- (101) ชาวอุซาวของ คือ ผู้ที่อยู่ตามริมแม่น้ำอูแลแม่น้ำของ (แม่น้ำโขง)
- (102) มาออก = มาขึ้น
- (103) 1207 ศกปีกุน = ที่จริงมหาศักราช 1207 เป็นปีระกา = พุทธศักราช 1828 ถ้าเป็นปีกุนต้องเป็นมหาศักราช 1209 = พุทธศักราช 1830
- (104) เวียงผา = กำแพงหิน
- (105) ลายสือ = ตัวหนังสือ
- (106) 1205 เป็นมหาศักราช = พุทธศักราช 1826
- (107) หา = หาก โบราณใช้นั้นข้อความคล้ายกับนั่นเอง หรือพระองค์เอง หรือ ที่, ผู้, ซึ่ง
- (108) ไครใจในใจ = คิดในใจ, ไคร่ครวญ. ไทยอาหมแปลไคร่ใจดู = คิดในใจ
- (109) แคะ = เรียว, เปรี๊ยะ, ว่องไว
- (110) รอด = ถึง
- (111) สระหลวง = เดิมสันนิษฐานกันมาว่า ได้แก่เมืองพิจิตร แต่ศิลาจารึกหลักที่ 8 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 7-8 ออกชื่อเมืองไว้ว่า “สระหลวง สองแคว (พิษณุโลก) ปากยม(พิจิตร) พระบาง (นครสวรรค์)...“แสดงว่า” สระหลวงอยู่เหนือหรือติดกับพิษณุโลกไม่ใช่พิจิตร (ปากยม)
- (112) สองแคว คือ เมืองพิษณุโลก
- (113) ลุมบาจาย = น่าจะเป็นเมืองในลุ่มน้ำป่าสัก
- (114) สคา = น่าจะเป็นเมืองในลุ่มน้ำป่าสัก
- (115) คนที คือ บ้านโคก อยู่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

อธิบายคำ

- (116) พระบาง คือ เมืองนครสวรรค์
- (117) แพรก คือ เมืองสรรค์บุรี ซึ่งต่อมายุบเป็นอำเภอสรรค์บุรี อยู่ใน
จังหวัดชัยนาท
- (118) สุพรรณภูมิ คือ เมืองอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี
- (119) สมุทรหาเป็นแดน = สมุทรนั่นเองเป็นแดน; สมุทรที่เป็นแดน
- (120) เมืองพลัว คือ อำเภอบัว อยู่ในจังหวัดน่าน
- (121) เมืองชวา คือ เมืองหลวงพระบาง

ถ้อยคำศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงที่มีลักษณะเป็นกฎหมาย

ความจริงถ้อยคำในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงไม่ได้เขียนไว้โดยตรงว่าเป็นกฎหมาย แต่เป็นเรื่องที่นักกฎหมายแปลความจากถ้อยคำในศิลาจารึกเองในภายหลัง ในคำสอนวิชา ประวัติศาสตร์กฎหมายเดิมก็ไม่ได้กล่าวถึงศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงในแง่ของนิติศาสตร์ เท่าใดนัก หากแต่ได้กล่าวถึงศิลาจารึกกฎหมายลักษณะโจรของพระยาเลอไทยแทน⁽¹⁾ เพิ่ง จะมีการแปลความถ้อยคำบางตอนของศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่ามีลักษณะเป็นกฎหมาย เมื่อประมาณ 20 ปีเศษมานี้เอง⁽²⁾ เมื่อพิจารณาข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ตั้งแต่บรรทัดที่ 19 ของด้านที่ 1 เป็นต้นไป มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. **กฎหมายภาษี** ข้อความในศิลาจารึก ความว่า “เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัย นี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง” ในหนังสือประชุมจารึกสยาม อธิบายคำว่า “จกอบ” เป็นภาษาเขมร แปลว่า ภาษีชนิดหนึ่งที่เก็บแก่ผู้นำสัตว์และสิ่งของไปขาย ในที่ต่าง ๆ ในสมัยโบราณรัฐมีความจำเป็นต้องเก็บภาษีเพื่อใช้ในกิจการสาธารณะอยู่ 3 ประการ คือ

1) การใช้จ่ายด้านการปกครอง เช่น การสร้างกำแพงเมือง บัอมค่าย สร้างปราสาท ราชวัง การสร้างถนน

2) การใช้จ่ายในด้านการศาสนา เช่น การสร้างวัดวาอาราม เจดีย์ และโบสถ์ เป็นต้น

3) การใช้จ่ายด้านศึกสงคราม จะเห็นได้ว่าคนไทยต้องทำการต่อสู้ป้องกันตัวเพื่อ ต่อต้านการรุกรานจากประเทศอื่น ๆ เสมอ จึงจำเป็นต้องใช้จ่ายในการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ ตลอดมา⁽³⁾

1-

(1) ร. แล่งกาด, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2487), หน้า 25.

(2) พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์, *เรื่องเดิม*, หน้า 41-92.

(3) กระทรวงมหาดไทย, *ประวัติมหาดไทย (ส่วนกลาง)* ภาค 1 (พระนคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, 2507), หน้า 115-117.

การยกเลิกการเก็บภาษีจังกอบนี้ บางท่านมีความเห็นว่าเมืองสุโขทัยน่าจะกลายเป็นเมืองปลอดภาษีเลยก็เดี๋ยว กล่าวคือ ไม่มีการเก็บภาษีจังกอบแก่สินค้าที่นำเข้ามาขายในเมืองสุโขทัย และไม่มีการเก็บภาษีจังกอบสำหรับสินค้าที่นำไปขายยังต่างแดนด้วย จึงเป็นเหตุให้การค้าในกรุงสุโขทัยเป็นไปอย่างสะดวก มีการค้าขายเจริญรุ่งเรืองทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ⁽¹⁾ สมกับคำจารึกข้อความต่อมาว่า “เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจะใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้ำทองคำ” แม้ว่าการค้าขายจะเจริญเติบโต ก็เป็นเรื่องของเอกชนในส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อบำรุงประเทศ พ่อขุนรามคำแหงทรงได้ทรัพย์สินจากแหล่งใดมาใช้จ่ายในกิจการที่กล่าวมาแล้ว มีผู้เห็นว่าอาจได้มาจากส่วยค่านา อากร ส่วยผลไม้ และส่วนสาอากรที่เมืองต่าง ๆ จะต้องนำส่งเมืองสุโขทัย ซึ่งถ้าหากไม่ใช้เงินทองก็คงเป็นสิ่งของ เครื่องอาวุธยุทธรภัณฑ์ต่าง ๆ รายได้ต่าง ๆ เหล่านี้คงไม่ทำให้เกิดความยากลำบากแก่ประชาชน เพราะมีรายได้ดีจากการค้าขายอยู่แล้ว

2. กฎหมายซื้อขาย ข้อความในศิลาจารึกข้อความว่า “เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้ำ ค้ำทองคำ” เห็นได้ชัดจากข้อความนี้ว่า ในสมัยสุโขทัยมีการทำนิติกรรมสัญญาซื้อขายกันอย่างแพร่หลาย การค้าขายหรือการซื้อขายก็คือการเอาเงินตราไปแลกเปลี่ยนสินค้าที่ตนต้องการ การซื้อขายส่วนใหญ่ในเวลานั้นได้แก่สินค้าพื้นเมือง เช่น ไม้ฝาง กฤษณา กานพลู ไม้หอม งาช้าง ยลข สินค้าหัตถกรรม เช่น เครื่องสังคโลก เครื่องถ้วยชาม เครื่องเคลือบดินเผา เป็นต้น พวกสัตว์ เช่น ช้าง ม้า เป็นต้น กล่าวกันว่าในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงไทยเราใช้เงินและเบี้ย (หอย) เป็นเครื่องมือในการซื้อขาย ในศิลาจารึกไม่ปรากฏว่ามีการทำนิติกรรมสัญญาประเภทอื่น แต่ต้องมีการทำสัญญาแลกเปลี่ยนอย่างแน่นอน เพราะเป็นการเอาทรัพย์สินแลกเปลี่ยนกัน เช่น เอาข้าวแลกกับปลา หรือเอาเครื่องบริโภคไปแลกกับเครื่องอุปโภค เป็นต้น ส่วนนิติกรรมประเภทอื่นนั้น ปรากฏในกฎหมายของพระเจ้ามังราย มีการกัวยืม การเข้าหุ้นส่วนทำการค้าหากำไร จ้างแรงงาน ผากทรัพย์ แต่สิ่งที่สำคัญในสมัยพ่อขุนรามคำแหง คือการยอมรับหลักเสรีภาพและความเสมอภาคกันในการทำนิติกรรมสัญญา รัฐไม่ได้ผูกขาดทางการค้า “ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้ำทองคำ”

3. กฎหมายที่ดิน ประเทศไทยในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง หรือก่อนหน้าขึ้นไป มีการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักซึ่งก็สืบต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของเกษตรกรรมได้แก่ที่ดิน ในสมัยโบราณที่มนุษย์ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ การถือครองที่ดิน

(1) สำนักนายกรัฐมนตรี, *ประวัติการค้าไทย* (พระนคร : บริษัทพิมพ์จำกัด, 2511) หน้า 29.

จึงยังเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เมื่อคนเราเริ่มเลี้ยงสัตว์และทำการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารและอยู่กับที่เป็นการแน่นอน จึงมีการถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดิน⁽¹⁾ ตามประเพณีของไทยเรานักคิดจะมีสิทธิในที่ดินได้ก็ด้วยการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นในที่ดินนั้น ดังนั้น ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงจึงมีข้อความว่า “สร้างป่าหมาก ป่าพลูทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพรวัวก็หลายในเมืองนี้ ป่าลางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่มัน” การบัญญัติข้อความเช่นนี้เท่ากับเป็นการยอมรับหลักกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเอกชนที่ทำการเพาะปลูกพืชผลลงในที่ดิน และกรรมสิทธิ์ในที่ดินนี้ตกทอดถึงลูกหลานด้วย และแม้ว่าจะมีผู้กล่าวว่าในสมัยสุโขทัยไม่มีศิลาจารึก เอกสาร หรือหลักฐานอันใดที่จะถือว่าที่ดินทั้งหมดเป็นของพระมหากษัตริย์เหมือนเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ตาม พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินย่อมทรงเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดในประเทศโดยปริยาย ดังคำในศิลาจารึกที่ว่า “พื้กุตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม”

4. **กฎหมายมรดก** ในศิลาจารึกมีความว่า “ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้า ลูกขุน ผู้ใดแล ล้มหายตายกว่า เข้าเรือนพ่อเชื้อเสื่อค้ำมัน ช้างขอลูกเมียเยียวข้าว ไพร่ฟ้าข้าไท ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น” หมายความว่า ราษฎรสามัญลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดล้มหายตายจากไป เข้าเรือนของบรรพบุรุษ เสื่อผ้า ช้างม้า ฉางข้าว ป่าหมาก ป่าพลู ของบรรพบุรุษให้ตกเป็นมรดกของลูกทั้งหมด

การบัญญัติข้อความเช่นนี้ เท่ากับเป็นการยอมรับหลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชนที่จะสืบมรดก ทั้งที่เป็นอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ แต่ในสมัยก่อนการแบ่งประเภทของทรัพย์สินมิได้แบ่งอย่างปัจจุบันนี้ กล่าวคือ มีการแบ่งทรัพย์สินออกเป็นทรัพย์สินที่มีวิญญูณ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น และทรัพย์สินไม่มีวิญญูณ เช่น ผ้าผ่อน แพรพรรณ แก้ว แหวน เงินทอง เป็นต้น สำหรับทรัพย์สินที่ตกทอดแก่ลูกตามที่ปรากฏในศิลาจารึกได้แก่บ้านเรือนที่ดิน ต้นผลไม้ เสื่อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ช้าง ม้า วัว ควาย ขำรับใช้ เป็นต้น ข้อสังเกตที่สำคัญก็คือทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตกได้แก่บุตรเท่านั้น ไม่มีการแบ่งออกเป็นส่วน ๆ สำหรับภาคหลวง ภาคบิดา มารดา ภาคภรรยา และภาคญาติ ดังเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งนับว่าเป็นผลดีในทางเศรษฐกิจ เพราะทรัพย์สินมรดกไม่ได้ถูกแบ่งแยกแจกจ่ายให้แก่ผู้รับมรดกจนเป็นชั้นเล็กชั้นน้อย ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนั้นแล้วก็ยากแก่การประกอบกิจการที่ต้องใช้ทุนเป็นจำนวนมาก แม้ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีการจำกัดให้ทายาทลำดับใกล้ชิดกับผู้ตายที่สุดเท่านั้นที่ได้รับทรัพย์สินมรดก

(1) หลวงวิจิตรวาทการ, “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของไทย,” ใน *วิจิตรานุกรม* เล่ม 1, (พระนคร : รัชดารมณการพิมพ์, 2505), หน้า 46.

5. **กฎหมายวิธีพิจารณาความ** ข้อความในศิลาจารึกมีความว่า “ไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุน
ผีแลผีแตกแสบกว้างกันสวนดูแท้แล้ว จึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ช่อน” หมายความว่า
ราษฎรหรือลูกเจ้าลูกขุนเกิดถ้อยความกัน ให้ได้สวนให้ได้ความถ่องแท้แล้วจึงตัดสินความ
ด้วยความซื่อสัตย์ ไม่เข้าข้างหรือลำเอียงเข้ากับผู้กระทำความผิด ข้อความข้างบนนี้แสดงให้เห็น
ถึงความเท่าเทียมกันในกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงฐานะนรของผู้เป็นคู่ความว่าจะเป็นราษฎร
ธรรมดา หรือเป็นเชื้อพระวงศ์ หรือเป็นขุนนางข้าราชการ

มีข้อสังเกตว่าในเมืองสุโขทัยไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีโรงเรียน⁽¹⁾ มีแต่พระมหากษัตริย์
เป็นที่มาแห่งความยุติธรรม (The King is the Fountain of Justice) กล่าวคือ พ่อขุนรามคำแหงทรง
เป็นผู้ตัดสินคดีความต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง แต่ทั้งนี้คงจะเป็นคดีที่เกิดขึ้นภายในเมืองสุโขทัย
สำหรับในหัวเมืองต่าง ๆ คงมีเจ้าเมืองหรือขุนนางข้าราชการเป็นผู้ตัดสินคดีที่ราษฎรเป็นความ
กันในจวน หรือที่ทำการของเจ้าเมือง หรือขุนนางข้าราชการนั้น ความจริงศาลเป็นเพียงสถานที่
ทำการตัดสินคดีความเท่านั้นเอง ซึ่งอาจทำในสถานที่ใดก็ได้

สำหรับผู้มีหน้าที่ตัดสินคดีความ พ่อขุนรามคำแหงได้กำหนดแนวปฏิบัติไว้ดังนี้ คือ

1. ตัดสินความด้วยความซื่อสัตย์ ต้องไต่สวนข้อพิพาทให้ได้ความแน่ชัดก่อนจึง
ตัดสิน
2. ไม่มีฉันทคติ ไม่เข้ากับผู้กระทำความผิด
3. ไม่ต้องการทรัพย์สินของผู้อื่น คือเห็นข้าวของของผู้อื่นก็ไม่เกิดความนิยมยินดี
เห็นทรัพย์สินผู้อื่นก็ไม่เกิดโลภอยากได้ไว้เป็นของตน

6. **กฎหมายเกี่ยวกับร้องทุกข์** ข้อความในศิลาจารึกมีความว่า “ในปากประตูมีกระดิ่ง
อันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปาก กลางบ้าน กลางเมือง มีถ้อย มีความเจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าว
ถึงเจ้าถึงขุนปี่ไว้ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถาม
สวนความมั่นด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม” หมายความว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงเปิดโอกาส
ให้ราษฎรร้องทุกข์ถวายฎีกาต่อพระองค์ได้โดยตรง ทั้งนี้พระองค์ทรงแขวนกระดิ่งอันหนึ่งไว้
ที่หน้าประตูพระราชวัง เมื่อราษฎรมีความเดือดร้อนประการใด ก็ให้ไปลั่นกระดิ่งที่พ่อขุน-
รามคำแหงทรงแขวนที่หน้าประตูพระราชวัง พระองค์จะทรงไต่ถามและให้ความช่วยเหลือ
ตามแต่กรณี จนเป็นที่พอใจและชื่นชมของราษฎร โดยทั่วกัน

(1) สุกตน์ สิริสว, “พระราชกรณียกิจของพ่อขุนรามคำแหงในการตั้งสถาบันการปกครองของ
ชาติไทย,” ใน *อนุสรณ์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช* (จังหวัดสุโขทัย, 2513), หน้า 329

ลักษณะของการเปิดโอกาสให้ราษฎรร้องทุกข์ฎีกาต่อพ่อขุนรามคำแหงเป็นลักษณะของการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมของพระมหากษัตริย์โดยตรง ทั้งยังเป็นการให้หลักประกันแก่ประชาชนว่า ถ้าหากไม่ได้รับความยุติธรรมจากขุนนาง ข้าราชการแล้ว ย่อมอาจถวายฎีกาต่อพ่อขุนรามคำแหงได้เสมอ สำหรับเรื่องที่ราษฎรอาจถวายฎีกาได้ อาจแยกออกได้ดังนี้ คือ

1. การพิพาทเป็นถ้อยเป็นความกัน
2. มีความทุกข์ทั้งกายและทางใจ
3. มีความทุกข์ยากลำบากประการอื่น ๆ

7. กฎหมายมนุษยธรรม (Humanitarian Law) ข้อความในศิลาจารึกมีความว่า “ได้ข้าเลือก ข้าเสียหัวฟุงหัวรบก็ดี ป่ฆ่าปตี”

ข้อความนี้มีลักษณะเป็นกฎหมายที่ปฏิบัติต่อเชลยศึกที่ถูกจับตัวได้ กล่าวคือ เวลาที่กรุงสุโขทัยมีศึกสงครามกับประเทศอื่น และกรุงสุโขทัยรบได้ชัยชนะจนสามารถจับแม่ทัพนายกองได้ พ่อขุนรามคำแหงทรงห้ามมิให้ทำร้ายเชลยศึกที่กวาดต้อนมาได้ จะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายเช่นนี้ตรงกับอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1864 แก้ไขเพิ่มเติมปี ค.ศ. 1906, 1929 และ 1949

8. กฎหมายเกี่ยวกับผู้ลี้ภัย ข้อความในศิลาจารึกความว่า “คนใดขี่ช้างมาหา พาเมืองมาสู่ ช่วยเหลือเพื่อกู้ มั่นปมีช้าง ปมีม้า ปมีบัว ปมีนาง ปมีเงิน ปมีทอง ให้แก่มั่น ช่วยมั่นคง เป็นบ้านเป็นเมือง” หมายความว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงวางหลักไว้ว่า ถ้าหากมีผู้คนอพยพเข้ามา ขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ทรงให้ความช่วยเหลือด้วยดี ทรงมอบเครื่องอุปโภคให้เพื่อช่วยให้ผู้อพยพเข้ามาตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่

นอกจากกฎหมาย 8 ข้อดังกล่าวแล้ว มีผู้เห็นว่า ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงยังมีลักษณะกฎหมายปกครองรวมอยู่ด้วย⁽¹⁾

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเป็นปฐมรัฐธรรมนูญของประเทศไทย

การที่กล่าวว่าศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเป็นปฐมรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องดูภูมิหลังการศึกษาของผู้กล่าวด้วย เพราะถ้าหากจะพิจารณาคำว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญตามแบบอย่างของกฎหมาย รัฐธรรมนูญภาคพื้นยุโรปตะวันตกแล้ว มีผู้เห็นว่าไม่อาจกล่าวได้ว่า

⁽¹⁾ สวัสดิ์ ตรีสัมพันธ์, *ประวัติศาสตร์กฎหมาย* (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเป็นปฐมรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของภาคพื้นยุโรปตะวันตกนั้น คำว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญ หมายความว่า ถึงเอกสารฉบับหนึ่งฉบับใดโดยเฉพาะที่รับรองอำนาจอธิปไตยของปวงชน การแยกอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ ให้มีการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน การกำหนดโครงสร้างและหน้าที่หลักในการปกครองประเทศ การกำหนดการดำเนินงานขององค์กรในการปกครองประเทศ และการรับรองและการประกันสิทธิและเสรีภาพของปวงชน

ถ้าหากจะมองกฎหมายรัฐธรรมนูญตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษแล้ว คำว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษมีความหมายกว้างกว่าคำว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ ตามแบบอย่างกฎหมายของประเทศยุโรปตะวันตกมาก เพราะในกฎหมายอังกฤษ คำว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญหมายถึงระบบการปกครองประเทศทั้งหมด หมายถึงหลักทั้งหลายที่ก่อตั้งและจัดระเบียบการปกครอง รวมทั้งบรรดากฎหมายทั้งหลายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรการปกครองที่สำคัญที่มีต่อกันและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรการปกครองเหล่านั้นกับประชาชน กฎหมายที่ประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อเป็นเช่นนี้ ที่มาของกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษจึงมาจาก

1. พระราชบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐสภา หรือกฎหมายอื่นที่ตราขึ้นโดยพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษ
2. คำพิพากษาของศาล
3. จารีตประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติ⁽¹⁾

บทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศอังกฤษได้แก่แมกนาคาร์ตา (Magna Carta) กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นมาในวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1215 ในสมัยที่พระเจ้าจอห์น⁽²⁾ เป็นกษัตริย์ของอังกฤษ พระองค์ทรงละเมิดจารีตประเพณีการปกครองแบบศักดินาและรีดเอาภาษีจากผู้อยู่ใต้ปกครองตลอดเวลา ยิ่งความโกรธแค้นแก่บรรดาขุนนางและประชาชนอย่างยิ่ง จนถึงจุดเกือบจะมีการปฏิวัติล้มล้างกษัตริย์จอห์น ทำยที่สุดพวกขุนนางจึงบังคับให้พระองค์ตกลงเจรจากันที่รันนี่มีด (Runnymede) ซึ่งเป็นทุ่งหญ้าริมฝั่งแม่น้ำเทมส์ห่างจากกรุงลอนดอนไปทางทิศตะวันตก 19 ไมล์ เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ค.ศ. 1215 ทั้งนี้กษัตริย์จอห์น

(1) E.C.S. Wade and G. Goodfrey Phillips, *Constitutional and Administrative Law*. 9th ed. by A.W. Bradley, (Suffolk: Richard Clay (The Chaucer Press) Ltd.), pp.1-6.

(2) กษัตริย์จอห์นครองราชย์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1199-1216.

ทรงประทับตราแผ่นดินลงในเอกสารที่ขุนนางได้เตรียมร่างมาแล้ว เสร็จแล้วจึงตราเป็นกฎบัตรของกษัตริย์จอห์นในภายหลัง กฎบัตรฉบับนี้ตราขึ้นมาเป็นภาษาลาติน มีข้อกำหนดอยู่ 70 กว่าข้อด้วยกัน แต่ข้อความส่วนมากมีความสำคัญเฉพาะเวลาที่ตราขึ้นมาเท่านั้น บทบัญญัติในแมกนาคาร์ตา มีข้อกำหนดที่สำคัญดังนี้

1. ข้อความเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ
2. ข้อตกลงระหว่างกษัตริย์กับชนชั้นต่าง ๆ ในชุมชน
3. ข้อกำหนดสิทธิของชนชั้นต่าง ๆ ของชุมชนในสมัยกลาง
4. ฝ่ายศาสนาเป็นอิสระเสรี
5. กรุงลอนดอนและเมืองอื่น ๆ คงไว้ซึ่งจารีตประเพณีและเสรีภาพที่เคยมีอยู่
6. จะเก็บภาษีจากพ่อค้าด้วยความไม่เป็นธรรมไม่ได้
7. จะลงโทษบุคคลใดไม่ได้ เว้นแต่จะมีคำตัดสินคดีโดยบุคคลในฐานันดรเดียวกัน และเป็นไปตามกฎหมายของบ้านเมือง
8. จะต้องให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนทุกคน ความยุติธรรมไม่ใช่สิ่งที่ได้มาด้วยการซื้อหา

ในการที่จะกล่าวว่าศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเป็นปฐมรัฐธรรมนูญหรือไม่ จำเป็นต้องศึกษาเทียบกับข้อบัญญัติที่มีลักษณะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญในระยะเวลาใกล้เคียง กล่าวคือ แมกนาคาร์ตานั้นเอง เพราะว่าแมกนาคาร์ตานั้น คนทั้งหลายทั้งปวงไม่เฉพาะแต่คนอังกฤษต่างก็ถือว่าเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้น เมื่อศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเช่นเดียวกับแมกนาคาร์ตา ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงก็ควรจะเป็นรัฐธรรมนูญด้วย

การศึกษาเปรียบเทียบศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงกับแมกนาคาร์ตา

1. **ชื่อและภาษาที่ใช้** ความจริงการตั้งชื่อให้กฎหมายเป็นเรื่องของปัจจุบัน เพื่อให้รู้ว่า เป็นกฎหมายเรื่องอะไร สมัยก่อนการตรากฎหมายในประเทศไทยไม่มีการตั้งชื่อให้กฎหมาย ชื่อกฎหมายสมัยก่อน เช่น กฎหมายตราสามดวง ซึ่งพระอัยการต่าง ๆ เช่น พระอัยการลักษณะ ผัวเมีย พระอัยการลักษณะมรดก ล้วนแต่เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นมาภายหลังเพื่อความสะดวกในการเรียกานกฎหมาย ชื่อบัญญัติกฎหมายฉบับต่าง ๆ กัน แม้แต่คำว่าแมกนาคาร์ตาเอง กล่าวกันว่าตั้งขึ้นมา เพื่อให้รู้ว่าเป็นกฎบัตรที่กษัตริย์จอห์นตราขึ้นมา ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งตราขึ้นในเวลา

ใกล้เคียงกัน คำว่าแมกนาคาร์ตาไม่ได้ตั้งขึ้นในกฎบัตรของกษัตริย์จอห์น เพื่อให้แสดงว่ามีความสำคัญแต่ประการใด⁽¹⁾

สำหรับภาษาที่ใช้ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงนั้น พระองค์ทรงจารึกด้วยตัวอักษรไทยที่พระองค์ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ด้วยถ้อยคำง่ายแก่ความเข้าใจ ส่วนแมกนาคาร์ตานั้น เขียนด้วยภาษาลาติน และมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษในภายหลัง

2. การกำหนดอาณาเขตของการปกครองประเทศ ในรัฐธรรมนูญ ปัจจุบันมักจะบัญญัติกำหนดอาณาเขตการปกครองประเทศไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญด้วยถ้อยคำ เช่น ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้⁽²⁾ ส่วนอาณาเขตของประเทศไทยจะมิขอบเขตแคไหนเพียงใดเป็นเรื่องที่จะต้องทำสนธิสัญญากับบ้านเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ติดกับประเทศไทย แต่ในสมัยโบราณการกำหนดเขตแดนมักจะกำหนดเป็นเมือง ๆ ไปว่า ประเทศไทยมีอำนาจเหนือเมืองใดบ้าง ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง มีข้อความปรากฏชัดว่า “มีเมืองกว้างขวางหลายปราบ เมืองตะวันออก รอดสระหลวง (พิจิตร) สองแคว (พิชญ์โลก) ลุมบาจาย (เมืองหล่มเก่าและเมืองศรีเทพ ในจังหวัดเพชรบูรณ์) สคา (สกลนคร) เท่าฝั่งของ ถึงเวียงจันทร์เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื้องหัวนอน รอดคนที (กำแพงเพชร) พระบาง (นครสวรรค์) แพรก (เมืองสวรรค์) สุพรรณภูมิ (สุพรรณบุรี) ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว เมืองตะวันตกรอดเมืองนอด หงสาวดีสมุทรทั้งห้าเป็นแดน เบื้องตีนนอนรอดเมืองแพร์ เมืองม่าน เมืองปลัวพันฝั่งของ เมืองชะวาเป็นที่แล้ว” สำหรับแมกนาคาร์ตาของกษัตริย์จอห์นนั้นบัญญัติไว้ว่า พระเจ้าจอห์นด้วยพรของพระเจ้าเป็นกษัตริย์ของอังกฤษ ชุนแห่งไอร์แลนด์ ดุกแห่งนอร์มันดีและอากิแตน และเอิร์ลแห่งอังจู

3. การได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ในสมัยก่อนลัทธิของการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ไม่ใช่ลัทธิที่กล่าวกันว่าอำนาจการปกครองหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หากแต่ได้มาจากที่ต่างกัน ดังนี้ในแมกนาคาร์ตา กล่าวว่า กษัตริย์จอห์นทรงได้อำนาจการปกครองด้วยพรของพระเจ้า (By the grace of God) ส่วนศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงกล่าวว่า พระองค์ทรงได้อำนาจในการปกครองจากการสืบราชสันตติวงศ์ ดังความว่า “พี่กูตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม”

(1) Max Radin, *Handbook of Anglo-American Legal History*, (St. Paul, Minn: West Publishing Co. 1936) p. 153.

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521, มาตรา 1.

4. การประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นหลักสำคัญของประเทศที่ปกครองด้วยหลักนิติธรรม ถ้าหากไม่มีกฎหมายรับรองและประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นแล้ว ผู้ใช้อำนาจปกครอง ย่อมสามารถล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้โดยง่าย

ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงได้ประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยที่ พังมีในสมัยนั้นไว้อย่างครบถ้วน แต่ทั้งนี้ย่อมไม่อาจนำเอาสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายที่บัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญในปัจจุบันมาเปรียบเทียบกัน เพราะสิทธิบางอย่างในสมัยนี้อาจไม่ใช่สิ่งจำเป็น ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง เสรีภาพในการพิมพ์ เป็นต้น แต่ศิลาจารึก ของพ่อขุนรามคำแหงได้บัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานไว้อย่างครบถ้วน อันได้แก่สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพที่ตนชอบ สิทธิในการเดินทาง สิทธิในการสืบมรดก สิทธิในการ แสวงความสุข สิทธิในการแสวงหาความเป็นธรรม และที่สำคัญที่สุดได้แก่สิทธิในการร้องทุกข์ฎีกา ดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการร้องทุกข์ฎีกาว่าพ่อขุนทรงนำเอากระดิ่งไปแขวน ไว้หน้าประตูพระราชวัง ราษฎรคนใดมีความเจ็บท้อ ของใจ ไม่อาจพึ่งพาอาศัยผู้ใดได้ก็อาจ ไปปล้นกระดิ่งที่พ่อขุนรามคำแหงแขวนไว้ เมื่อพ่อขุนรามคำแหงได้ยินก็จะเสด็จออกมาสอบถาม และให้ความช่วยเหลือตามควรแก่กรณี จนเป็นที่ชื่นชมของประชาชนพลเมือง นับแต่พ่อขุน- รามคำแหงได้ปฏิบัติในเรื่องนี้แล้ว ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการร้องทุกข์ฎีกาในกรุงสุโขทัยปฏิบัติตามอีก ยิ่ง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์เป็นสมมุติเทพประชาชนกับพระเจ้าแผ่นดินไม่มีความใกล้ชิด เช่นในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง แต่ก็ปรากฏว่ามีการส่งขุนนางออกไปรับการร้องทุกข์ฎีกา เหมือนกัน ดังมีบทบัญญัติในพระอัยการอาญาหลวง บทที่ 110 ความว่า “มาตราหนึ่ง พระเจ้า- อยู่หัวตรัสใช้ให้ถือพระราชอาญาตราสารออกไปรับร้องทุกข์ราษฎร และลงพระอาญาใน จังหวัดหัวเมืองใหญ่น้อย.....” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีการส่งข้าราชการ ออกไปรับคำร้องทุกข์ของราษฎรบ้าง ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี พระองค์ได้พยายามฟื้นฟูการ ร้องทุกข์ฎีกาโดยการทรงช้างเสด็จออกไปเยี่ยมเยียนราษฎร เปิดโอกาสให้ราษฎรร้องทุกข์ และใช้สรรพนามแทนพระองค์ว่า “พ่อ” ต่อประชาชนทุกคน⁽¹⁾ แต่ไม่ปรากฏผลดีนัก ในสมัย รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัว ทรงสร้างกลองลูกหนึ่งให้ ชื่อว่า “วินิจฉัยเกร์” สำหรับให้ราษฎรที่เดือดร้อนมาตีกลองร้องทุกข์ต่อพระองค์ เรียกกัน ในสมัยนั้นว่า “ตีกลองร้องฎีกา” แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้ผล เพราะถูกข้าราชการเก็บเรื่องไว้ ไม่เสนอต่อพระเจ้าอยู่หัว

(1) กระจ่างมหาดไทย, เรื่องเดิม, หน้า 187.

จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงทราบถึงความทุกข์ยากของราษฎรในขณะที่ทรงผนวชอยู่ว่า ราษฎรมักจะถูกข้าราชการผู้มีอำนาจข่มเหงรังแก จึงทรงเอาใจใส่ในเรื่องการถวายฎีกานี้มาก ดังมีประกาศในรัชกาลนี้เกี่ยวกับการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ปีมะโรง อัฐศก พ.ศ. 2399 มีข้อความว่า

“มีพระบรมราชโองการพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่ข้าราชการผู้น้อยและราษฎรผู้ใหญ่ทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า ใคร ๆ ผู้ใดในกรุงฯ และหัวเมืองจะมีถ้อยความสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถ้าในกรุงฯ ให้มาร้องฟ้องยังโรงศาลตามกระทรวง ถ้าหัวเมืองก็ให้ไปฟ้องต่อเจ้าเมืองกรมการ ถ้าเจ้าเมืองกรมการแกลังกตชี้ถาหน่วงเหนี่ยวไม่ชำระให้แล้วโดยเร็วก็ให้มาฟ้องอุทธรณ์เจ้าเมืองกรมการต่อเจ้ากระทรวงตามกรมที่หัวเมืองนั้นขึ้นอยู่ ถ้าเจ้ากระทรวงตัดสินมิได้เป็นยุติธรรม หรือแกลังกตชี้ถาหน่วงเหนี่ยวไว้ให้เนิ่นช้ากว่ากำหนด ก็ให้ทำเรื่องราวถวายฎีกาเถิด แต่ความในเรื่องราวฎีกานั้นอย่าให้อ้อมค้อมยืดยาวนัก และอย่าให้หยาบคาย ให้ว่าไปตรง ๆ ตามความจริงของตน ถ้าจะเขียนและเรียงความแต่ลำพังสติปัญญาของตัวเองได้ ก็ให้ไปขอเสมียนในกรมล้อมพระราชวัง ซึ่งเป็นศาลรับสั่งให้ช่วยเรียบเรียงถ้อยคำ และเขียนให้ เมื่อจะถวายนั้นจะให้ญาติและพวกพ้อง ซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน ช่วยถวายให้ในที่ใดที่หนึ่งก็ได้ ถ้าญาติและพวกพ้องซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในไม่มี เมื่อถึงวัน 7 คำ 14 คำ เสด็จพระราชดำเนินออก ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ โปรดให้ตีกลองวินจฉัยภริร้องเรียกคนร้องฎีกาเมื่อใด ก็ให้นำเรื่องราวของตนมาทูลเกล้าฯ ถวายที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ถ้าถึงวันกำหนดพระราชกิจอื่น ๆ มีมาก จะมีได้เสด็จพระราชดำเนินออกไป ก็ให้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาสเสด็จไปทรงคอยทรงรับฎีกาของราษฎรอยู่ที่ศาลาพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้ราษฎรผู้จะถวายฎีกานำเรื่องราวของตนถวายแต่พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาสเทอญ”

ต่อมาได้มีหมายประกาศเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเกี่ยวกับการถวายฎีกาในภายหลัง มีข้อความปรากฏดังนี้

“โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หมายประกาศแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย และราษฎรผู้มีความทุกข์ร้อนจะถวายฎีกาทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า แต่ก่อนได้มีหมายประกาศ กำหนดวันเสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ทรงรับฎีกาของราษฎรเดือนหนึ่ง 4 ครั้ง ครั้นนานมาข้าราชการอย่างอื่น ๆ ขึ้น เมื่อถึงวันที่กำหนดไว้ก็ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินออก

ไปบ้าง ซึ่งจะกำหนดเป็นแน่ตามหมายประกาศเดิมนั้นไม่ได้ การที่ราษฎรจะคอยถวายฎีกาจึงคลาดวันเนิ่นช้าไป จึงโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ถ้าราษฎรมีทุกข์เดือดร้อนด้วยข้อคดีใด ๆ จะคอยถวายฎีกา เห็นจะเนิ่นช้าจะให้ญาติพี่น้องหรือพวกพ้อง ซึ่งเป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาทที่มีตำแหน่งเฝ้า ให้เข้ามาถวายฎีกาแทนตัว ในที่เสด็จออกทรงประทับแห่งใด ๆ ในพระบรมมหาราชวังเป็นเวลาว่างราชการก็ได้ ไม่ให้มีความผิดแก่ผู้มาถวาย แต่จะให้ผู้รับฎีกาถวายนั้นเอาตัวเจ้าของฎีกาไว้อย่าให้หลบหนีไปจะได้ส่งตัวให้ผู้ชำระโดยง่าย”

“อนึ่ง แต่เดิมได้มีกำหนดว่า ผู้ใดจะถวายฎีกาให้ไปหากรมล้อมพระราชวังให้เขียนให้ขึ้น ด้วยพระราชประสงค์จะทรงอนุเคราะห์แก่ผู้ถวายฎีกา ให้ได้เรื่องราวฎีกาโดยเร็ว ตั้งแต่บัดนี้สืบไป ผู้ที่จะถวายฎีกาจะให้กรมล้อมพระราชวังแต่งเขียนให้เหมือนอย่างแต่ก่อนก็ตาม หรือจะให้ผู้ใดแต่งเขียนให้ หรือจะแต่งเขียนเองก็ตาม แต่ให้เขียนให้ถูกต้องตามอักษรที่ใช้ไม่ผิด อนึ่งอย่าสมคบนักเลงผีให้แต่งเขียนให้เป็นอันขาด ในเรื่องราวฎีกานั้นเล่าอย่าให้วันเขียนเลอะเทอะให้ว่าโดยความสัตย์จริง อย่าให้เก็บเอาความเท็จเป็นสำนวนเติมใส่ในฎีกา แล้วอย่าให้มีคำหยาบช้าต่อพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้มีบรรดาศักดิ์ เมื่อจะกล่าวโทษผู้มีบรรดาศักดิ์ก็ให้เรียกตามชื่อในตำแหน่ง อย่าเติมขึ้น อย่าลดเสีย ผู้จะถวายฎีกาจงทำให้ถูกต้องตามพระราชกำหนดซึ่งโปรดเกล้าฯ ไว้”

“แลการซึ่งทรงรับฎีกาเป็นความเปลื้องทุกข์ของราษฎรนี้ ทรงยินดีว่าได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันใหญ่อยู่อย่างหนึ่งจึงโปรดเกล้าฯ ว่า ถ้าผู้ใดมาทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาจะพระราชทานเงินคนละสลึงเป็นบำเหน็จก่อน เมื่อชำระได้ความจริงผู้ถวายฎีกาจะความตามเรื่องราวในฎีกาของผู้นั้นแล้ว จะพระราชทานเงินเพิ่มให้อีกสลึงหนึ่ง เป็นรางวัล

5. การจำกัดอำนาจรัฐ ลักษณะที่สำคัญของรัฐธรรมนูญประการหนึ่งก็คือ การจำกัดอำนาจรัฐในกิจการต่าง ๆ เช่น รัฐจะยึดทรัพย์สินของราษฎรตามอำเภอใจไม่ได้ รัฐจะเก็บภาษีได้ตามจำนวนที่รัฐสภาอนุมัติเท่านั้น รัฐจะตรากฎหมายออกมามองโทษประชาชนย้อนหลังไม่ได้ รัฐจะล่วงละเมิดสิทธิต่าง ๆ ของประชาชนไม่ได้ แมกนาคาร์ตาของอังกฤษกำเนิดจากการที่กษัตริย์จอห์นแห่งอังกฤษทรงเก็บภาษีตามอำเภอใจ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนจนต้องถูกบังคับให้เก็บภาษีได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในแมกนาคาร์ตา ถ้าพระองค์ละเมิดข้อกำหนดในแมกนาคาร์ตา ก็อาจถูกขุนนางยึดเอาปราสาท ที่ดินและทรัพย์สินไปชดใช้ความเสียหายได้ การเก็บภาษีโดยต้องได้รับความยินยอมของขุนนางนี้เอง เป็นหลักที่มาของการที่

รัฐจะเก็บภาษีได้ต้องได้รับความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ในส่วนนี้ข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะตรงกันข้ามกับแมกนาคาร์ตา เพราะพ่อขุนรามคำแหงทรงยกเลิกการเก็บภาษีจังกอบด้วยความปิตินดีของพระองค์เอง ยิ่งกว่านั้นพระองค์ยังยอมให้ประชาชนมีสิทธิร่วมในการปกครองประเทศด้วย

ความจริงที่ว่าถ้อยคำบางตอนของศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีลักษณะเป็นกฎหมายและเป็นปฐมรัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้น มิใช่ทราบกันแพร่หลายในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นที่ยอมรับและยอมรับในหมู่นักนิติศาสตร์นานาชาติด้วย โดย

1. ในระหว่างวันที่ 15 ถึง 19 กุมภาพันธ์ 2508 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์นานาชาติ (International Commission of Jurists) ได้มาเปิดประชุมใหญ่ที่เรียกว่า South-East Asian and Pacific Conference of Jurists ที่กรุงเทพฯ ตามคำเชิญของรัฐบาลไทย มีนักนิติศาสตร์จาก 16 ประเทศ รวม 105 คน มาร่วมประชุม ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ถือโอกาสแนะนำแสดงคุณค่าและความสำคัญของศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงในแง่นิติศาสตร์ต่อผู้มาร่วมประชุมได้ทราบกันทั่วไป

2. ระหว่างวันที่ 12 ถึง 18 กันยายน 2508 มีการประชุมของ World Peace through Law ที่กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา มีนักนิติศาสตร์จากทั่วโลกรวม 105 ประเทศ จำนวนมากกว่า 1,000 คน เข้าร่วมประชุม ผู้แทนของประเทศไทยได้นำเอาศิลาจารึกจำลองไปเสนอต่อที่ประชุม พร้อมทั้งจัดพิมพ์แปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยแทรกหัวข้อเน้นทางนิติศาสตร์ ปรากฏว่าเป็นที่สนใจของนักนิติศาสตร์โดยทั่วกัน

3. มีการพระราชทานหลักศิลาจารึกจำลอง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ไปประดิษฐานไว้ ณ สำนักงานใหญ่ของ International Commission of Jurists ณ กรุงเจนีวา ตามที่คณะกรรมการ International Commission of Jurists กราบบังคมทูลขอพระราชทานมาโดยคณะกรรมการ International Commission of Jurists เห็นว่าศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นสักขีพยานที่ประกาศให้โลกรู้ว่าประเทศไทยมีการปกครองโดยหลักนิติธรรมมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างบริบูรณ์⁽¹⁾

(1) อนุสรณ์หลวงประกอบนิติสาร (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2514), หน้า 96-98.